

Neki interpersonalni korelati osjetljivosti na odbacivanje

Vukić, Mirjam

Master's thesis / Diplomski rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:080391>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-14**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

Sveučilište u Zadru

Odjel za psihologiju

Diplomski sveučilišni studij psihologije (jednopedmetni)

Mirjam Vukić

**Neki interpersonalni korelati osjetljivosti na
odbacivanje**

Diplomski rad

Zadar, 2017.

Sveučilište u Zadru
Odjel za psihologiju
Diplomski sveučilišni studij psihologije (jednopredmetni)

Neki interpersonalni korelati osjetljivosti na odbacivanje

Diplomski rad

Student/ica:
Mirjam Vukić

Mentor/ica:
Izv. prof. dr. sc. Vera Čubela Adorić

Zadar, 2017.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Mirjam Vukić**, ovime izjavljujem da je moj **diplomski** rad pod naslovom **Neki interpersonalni korelati osjetljivosti na odbacivanje** rezultat mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mogega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mogega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 3. ožujka 2017.

NEKI INTERPERSONALNI KORELATI OSJETLJIVOSTI NA ODBACIVANJE

SAŽETAK

Potreba da budemo prihvaćeni od strane drugih i da izbjegnemo odbacivanje široko je prepoznata kao jedan od temeljnih ljudskih motiva. Ako osoba percipira da je odbačena, njene reakcije će općenito biti negativne, no postoje individualne razlike u sklonosti percipiranja i reagiranja na odbacivanje. Neke osobe interpretiraju neugodne interpersonalne događaje benigno, dok druge i u situacijama manjih ili zamišljenih propusta značajnih drugih odmah percipiraju namjerno odbacivanje te pretjerano reagiraju. Takvo ponašanje facilitirano je tendencijom anksioznog očekivanja, lakog percipiranja odbacivanja te pretjeranog reagiranja na isto, što označava prisutnost *osjetljivosti na odbacivanje*. Dosadašnja istraživanja su ukazala na to da je pojačana zabrinutost radi mogućeg odbacivanja implicirana u nekim maladaptivnim relacijskim obrascima, no još uvijek nije poznat odnos osjetljivosti na odbacivanje i određenih indikatora interpersonalnog funkcioniranja. U skladu s tim, cilj ovog istraživanja bio je utvrditi odnos između osjetljivosti na odbacivanje te osjetljivosti na socijalno spuštanje, strah od negativne evaluacije, socijalno izbjegavanje i samootkrivanje. U istraživanju je sudjelovalo 167 studenata (78% djevojaka i 22% mladića), a podaci su prikupljeni putem online verzije upitnika. Rezultati su pokazali da je osjetljivost na odbacivanje pozitivno povezana s dimenzijama osjetljivosti na socijalno spuštanje, tj. s višim razinama anksioznosti, ljutnje, okrivljavanja sebe i okrivljavanja drugih. Kod osjetljivosti na socijalno spuštanje također je postojala značajna visoka pozitivna povezanost između sklonosti osjećanja anksioznosti i okrivljavanja sebe te sklonosti osjećanja ljutnje i okrivljavanja drugih. Nadalje, utvrđena je značajna visoka pozitivna povezanost između osjetljivosti na odbacivanje i straha od negativne evaluacije te između osjetljivosti na odbacivanje i socijalnog izbjegavanja. Što se tiče samootkrivanja, postojala je značajna umjerena negativna povezanost između osjetljivosti na odbacivanje i količine samootkrivanja te pozitivnosti sadržaja samootkrivanja. Također, nisu postojale razlike u razini osjetljivosti na odbacivanje s obzirom na spol, mjesto studiranja, status veze i studijski program.

Ključne riječi: osjetljivost na odbacivanje, osjetljivost na socijalno spuštanje, strah od negativne evaluacije, socijalno izbjegavanje, samootkrivanje

SOME INTERPERSONAL CORRELATES OF REJECTION SENSITIVITY

ABSTRACT

Need to be accepted from others and avoid rejection is widely recognized as one of the basic human motives. If individual perceives rejection, his reactions will generally tend to be negative, but there are some individual differences in tendency to perceive and react to rejection. Some people interpret unpleasant interpersonal situations benignly, while others even in situations of small or imagined oversights of significant others perceive intentional rejection and overreact. Such behavior is facilitated by tendency to anxiously expect, easily perceive rejection and overreact which all indicates the presence of *rejection sensitivity*. Previous studies have indicated that intense worry over possible rejection is implicated in some maladaptive relational patterns, but relationship between rejection sensitivity and some indicators of interpersonal functioning is still not known. Accordingly, the goal of this research was to determine relationship between rejection sensitivity and sensitivity to put-down, fear of negative evaluation, social avoidance and self-disclosure. 167 university students participated in research (78% females and 22% males), and data were collected via online versions of questionnaires. Results revealed that rejection sensitivity is positively correlated with dimensions of sensitivity to put-down, that is with higher levels of anxiety, anger, blaming self and others. Within sensitivity to put-down there was also significant and high positive correlation between tendency to feel anxious and blame self, and tendency to feel angry and blame others. Furthermore, there was significant and high positive correlation between rejection sensitivity and fear of negative evaluation, and between rejection sensitivity and social avoidance. Regarding self-disclosure, there was significant and moderate negative correlation between rejection sensitivity and amount of self-disclosure, and between rejection sensitivity and positivity of disclosed content. Also, there were no differences in level of rejection sensitivity considering gender, place of study, relationship status and study program.

Key words: rejection sensitivity, sensitivity to put-down, fear of negative evaluation, social avoidance, self-disclosure

SADRŽAJ

1. UVOD	1
1.1. Model osjetljivosti na odbacivanje	2
1.2. Etiologija osjetljivosti na odbacivanje.....	4
1.2.1. Odbacivanje od strane skrbnika	4
1.2.2. Odbacivanje od strane skrbnika	5
1.3. Utjecaj osjetljivosti na odbacivanje na osobno i interpersonalno funkcioniranje.....	7
1.4. Interpersonalna osjetljivost.....	7
1.4.1. Osjetljivost na socijalno spuštanje i kritike.....	8
1.4.2. Strah od negativne evaluacije.....	10
1.5. Socijalno izbjegavanje i distres.....	11
1.6. Samootkrivanje	14
2. CILJ	18
3. PROBLEMI I HIPOTEZE	18
4. METODA	20
4.1. Sudionici	20
4.2. Mjerni instrumenti	20
4.3. Postupak	27
5. REZULTATI	28
6. RASPRAVA	34
6.1. Osjetljivost na odbacivanje s obzirom na spol, mjesto studiranja, status veze i studijski program	34
6.2. Odnos između osjetljivosti na odbacivanje i osjetljivosti na socijalno spuštanje.....	36
6.3. Odnos između anksioznosti, ljutnje, okrivljavanja sebe i okrivljavanja drugih za socijalno spuštanje	37
6.4. Odnos između osjetljivosti na odbacivanje i straha od negativne evaluacije	39

6.5. Odnos između osjetljivosti na odbacivanje i socijalnog izbjegavanja i distresa	41
6.6. Odnos između osjetljivosti na odbacivanje i količine samootkrivanja	44
6.7. Odnos između osjetljivosti na odbacivanje i pozitivnosti sadržaja samootkrivanja	46
6.8. Ograničenja i doprinosi istraživanja	49
7. ZAKLJUČAK	50
8. LITERATURA	51
9. PRILOZI	71

1. UVOD

Potreba za prihvaćenošću od strane drugih i izbjegavanjem odbacivanja (tj. za pozitivnim i trajnim odnosima) smatra se jednim od temeljnih ljudskih motiva. Prema Baumeisteru i Learyju (1995) većina ljudskih aktivnosti potaknuta je univerzalno inherentnom potrebom za pripadanjem, definiranom kao "potreba za formiranjem i održavanjem barem minimalne količine interpersonalnih odnosa" (str. 499). Maslow (1968) je naveo potrebu za "ljubavlju i pripadanjem" kao hijerarhijski postavljenu odmah iza osnovnih potreba kao što su hrana i sigurnost. Slično tome, Williams (2001) je pripisao moć potrebe za pripadanjem činjenici da ona utječe na četiri osnovne ljudske potrebe: pripadnost, samopoštovanje, kontrola i smisleno postojanje. U svakom slučaju, s obzirom na to da je interpersonalno prihvaćanje, odnosno odbacivanje psihološki vrlo značajan događaj, sve teorije dijele jednu zajedničku pretpostavku; kad potreba za pripadanjem (ili relacijska vrijednost) ostane duže vrijeme nezadovoljena, to ostavlja različite negativne posljedice na osobu. Dok podrška i odobravanje od strane drugih te integracija u funkcionalnu socijalnu mrežu promiče fizičko i psihičko blagostanje, iskustvo odbacivanja i ignoriranja može dovesti do psihološkog, ali i fizičkog distresa. Ukratko, može se reći da iskustvo socijalnog odbacivanja smanjuje subjektivnu dobrobit i ometa interpersonalno funkcioniranje (Khoshkam, Bahrami, Ahmadi, Fatehizadea i Eternadi, 2012).

Dakle, samo po sebi jasno je da je odbacivanje od strane drugih neugodno iskustvo na koje ljudska bića obično reaguju s nekim stupnjem distresa (Gupta, 2008; Baumeister i Leary, 1995). Iako tipične reakcije na percipirano odbacivanje uključuju hostilnost, malodušnost, emocionalno povlačenje i ljubomoru, perspektive pojedinaca na doživljaj odbacivanja i interpretacije iskustva odbacivanja variraju u velikoj mjeri. Neki ljudi bezazleno interpretiraju nepoželjne interpersonalne situacije i pritom mogu ostati potpuno staloženi, ako ne i ravnodušni. Drugi odmah percipiraju namjerno odbacivanje u situacijama manjih ili zamišljenih propusta značajnih drugih te pretjerano reaguju na načine koji kompromitiraju njihov odnos i subjektivnu dobrobit. Smatra se da je pojedinčeva povijest prihvaćanja i odbacivanja ta koja može dovesti do razvoja određenih kognitivno-afektivnih mreža koje se aktiviraju u socijalnim situacijama u kojima je odbacivanje i prihvaćanje posebno salijentno. Aktivacija ovih mreža pak dovodi do pojedinih strategija suočavanja i ponašanja pomoću kojih su pojedinci naučili spriječiti

odbacivanje ili pridobiti prihvaćanje. Jedan od takvih sustava je kognitivno-afektivna dinamika procesiranja poznata kao *osjetljivost na odbacivanje* (Downey i Feldman, 1996). Jednostavnije rečeno, konstrukt osjetljivosti na odbacivanje jedan je od faktora koji pomaže u razumijevanju razlika u percepciji i reakciji na odbacivanje (Feldman i Downey, 1994). Osjetljivost na odbacivanje predstavlja tendenciju pojedinca da anksiozno očekuje, lako percipira i ekstremno reagira na odbacivanje (Downey i Feldman, 1996). Pojedinci koji su osjetljivi na odbacivanje obično su iznimno svjesni znakova socijalnog odbacivanja te na percipirano odbacivanje često neprimjereno reagiraju. Upravo su zabrinutost zbog mogućeg odbacivanja i intenzivna reakcija na odbacivanje u srži koncepta osjetljivosti na odbacivanje (Romero-Canyas, Anderson, Reddy i Downey, 2009).

Pojedinci koji su osjetljivi na odbacivanje ujedno izvještavaju o brojnim iskustvima odbacivanja te su osjetljiviji na psihološki distres. Povezavši Bowlbyjevu teoriju privrženosti (1969), u čijoj je osnovi ideja da ljudi imaju temeljnu želju za prihvaćenošću i izbjegavanjem socijalnog odbacivanja te da sposobnost stvaranja i održavanja stabilnih odnosa uvelike ovisi o doživljenim pozitivnim odnosima ranije u životu, zajedno s Mischelovom perspektivom kognitivno-socijalnog učenja (1973), Feldman i Downey (1994) navode da rana iskustva odbacivanja oblikuju kako će pojedinci tumačiti, očekivati i procjenjivati nove socijalne situacije te kako će reagirati na njih. Prema autorima, pojedinci koji imaju brojna iskustva s odbacivanjem skloni su percipirati socijalne znakove odbacivanja te očekivati da će ponovljeno biti odbačeni. Stoga oni ili izbjegavaju situacije u kojima je odbacivanje potencijalno moguće ili intenzivno traže jamstvo da neće biti (ponovno) odbačeni.

1.1. Model osjetljivosti na odbacivanje

U svom modelu osjetljivosti na odbacivanje, Levy, Ayduk i Downey (2001) pokušali su povezati uzroke i posljedice osjetljivosti na odbacivanje u održavajući proces kognitivnih, emocionalnih i bihevioralnih komponenti (Rosenbach, 2013). Model počiva na dvije pretpostavke. Prema prvoj pretpostavci, prihvaćenost, odnosno odbačenost je posebna dimenzija obrade informacija koja odražava činjenicu da ljudska bića trebaju jedna druge za opstanak. Pri tome, izbjegavanje odbacivanja predstavlja veliki izazov s obzirom na to da težnja za prihvaćanjem uključuje rizik od odbacivanja, posebno od strane onih s kojima se ljudi osjećaju najviše povezano i koji, ironično, imaju moć zadati najbolnije odbacivanje. Stoga će oni kojima je zadobivanje prihvaćanja i izbjegavanje

odbacivanja najvažnije i najzahtjevnije vjerojatno biti skloni pokazivati ekstreme pažnje i ugađanja s jedne strane te ekstreme hostilnosti i negativnosti s druge strane. Druga pretpostavka je da je osjetljivost na odbacivanje produkt biološke konstitucije i ranijih socijalnih iskustava pojedinca. Iskustvo te inherentna biološka reaktivnost na prijetnje imaju važnu ulogu pri učenju očekivanja prihvaćanja ili odbacivanja. Ono što se nauči može se i promijeniti kroz nova iskustva, tako da anksioznost zbog odbacivanja može biti situacijski specifična. Štoviše, moguće je naučiti očekivati odbacivanje od određenih osoba (npr. roditelja) i određenih grupa (npr. vršnjaci u školi, ali ne i u susjedstvu). Nadalje, učenje očekivanja odbacivanja vezano je i za neuklapanje, tj. posjedovanje različitih atributa u određenim kontekstima, ali ne i u drugim (npr. žene u stereotipno muškim domenama). Prema tome, pri konceptualizaciji osjetljivosti na odbacivanje potrebno se oslanjati na pristup ličnosti koji naglašava individualne razlike u kognitivno-afektivnim procesima koji su zaslužni za nekonzistentnosti u ponašanju u različitim situacijama (Romero-Canyas i sur., 2009).

Dakle, prema ovom modelu, dispozicija za očekivanje odbacivanja umjesto uključivanja u socijalne interakcije posljedica je ranih i dugotrajnih iskustava odbacivanja. Downey, Khouri i Feldman (1997) pretpostavili su da roditeljsko zlostavljanje i odbacivanje osnovnih potreba dovodi do ustaljene pretpostavke o budućem odbacivanju. S obzirom na to da je osjetljivost na odbacivanje izvorno opisana kao kognitivno-afektivni okvir obrade informacija (Downey i Feldman, 1996), ona utječe na pojedinčevu percepciju socijalne stvarnosti putem očekivanja, perceptivnih pristranosti i strategija kodiranja u relevantnim interpersonalnim kontekstima. Općenito, ljudi koji su vrlo osjetljivi na odbacivanje pristupaju socijalnim situacijama s anksioznim ili hostilnim očekivanjima odbacivanja koja ih čine pretjerano opreznim u vezi znakova potencijalnog odbacivanja. Takva očekivanja povezana su s perceptivnim pristranostima i mogu iskriviti percepciju ponašanja drugih ljudi što uzrokuje defanzivnost koja može ugroziti interpersonalne odnose (Butler, Doherty i Potter, 2007; Romero-Canyas i Downey, 2005). Dakle, kad se pojavi podražajni okidač (npr. dvoje ljudi koje je razgovaralo odjednom zašuti kad netko pristupi), osoba ga interpretira kao odbacivanje, tj. zapravo doživljava odbačenost - čak i u dvosmislenim situacijama. Percepcijom odbacivanja aktiviraju se kognitivne (npr. samookrivljavanje) i afektivne reakcije (npr. osjećaj tuge ili ljutnje) što pak dovodi do povlačenja, agresije ili submisivnosti (Rosenbach, 2013). Ostale moguće reakcije su socijalno izbjegavanje, depresija ili ulaganje socijalno neprikladne količine napora s ciljem

da se odbacivanje spriječi ili izbjegne (Ayduk i sur., 2000; Downey, Freitas, Michaelis i Khouri, 1998; Downey i Feldman, 1996). Takve reakcije zapravo često potiču daljnja odbacivanja od strane drugih, pa se ono čega se osobe osjetljive na odbacivanje najviše boje i ostvari. S obzirom na to da dodatna iskustva odbacivanja održavaju očekivanja odbacivanja, dinamika osjetljivosti na odbacivanje na taj način biva dodatno potkrijepljena stvarajući ponavljajući ciklus “samoispunjavajućih proročanstava“ i dodatnog odbacivanja u čemu leži tragična ironija interpersonalnog odbacivanja (Romero-Canyas i sur., 2009).

S obzirom na to da osjetljivost na odbacivanje djeluje unutar začaranog kruga, može se stvoriti dojam da je riječ o disfunkcionalnom sustavu koji održava osobne i interpersonalne poteškoće. Ipak, s druge strane, dinamika osjetljivosti na odbacivanje može biti i funkcionalna budući da na neki način pomaže zaštititi osobu od odbacivanja od strane značajnih drugih. U mjeri u kojoj je pojedinac bio izložen boli odbacivanja, zaštita od odbacivanja i istovremeno održavanje bliskih odnosa predstavlja važan cilj, stoga se u tu svrhu može razviti zaštitni sustav kao što je osjetljivost na odbacivanje. Iz tog razloga Romero-Canyas i sur. (2009) smatraju da je osjetljivost na odbacivanje obrambeno motivirani sustav koji se razvija kroz iskustva odbacivanja kako bi zaštitio ljude od odbacivanja uz istovremeno održavanje povezanosti s potencijalnim izvorima prijateljstva. Adaptivnu vrijednost osjetljivosti na odbacivanje predstavlja njena mogućnost izazivanja brzih obrambenih reakcija pod prijetećim uvjetima. S druge strane, ako se sustav aktivira u situacijama koje zahtijevaju promišljeno i taktično ponašanje, u situacijama kad je prijateljstva minimalna ili kad napor uložen u prevenciju odbacivanja potkopava druge osobne ciljeve, može se smatrati neprilagođenim.

1.2. Etiologija osjetljivosti na odbacivanje

Pretpostavlja se da su rana, dugotrajna iskustva odbacivanja relevantna u etiologiji osjetljivosti na odbacivanje (Levy i sur., 2001), a čini se da to pokazuju i empirijski podaci s obzirom na to da osobe koje su vrlo osjetljive na odbacivanje izvještavaju o ponavljanim iskustvima odbacivanja (Rosenbach, 2013).

1.2.1. Odbacivanje od strane skrbnika

Odbacivanje od strane skrbnika tako je jedan od važnih izvora anksioznog očekivanja odbacivanja. Roditeljsko odbacivanje prenosi se na djecu kroz fizičko i emocionalno zlostavljanje, okrutnost, neprijateljstvo te fizičko i emocionalno zanemarivanje, od čega

sve navedeno nosi emocionalnu poruku odbacivanja. Prema Feldmanu i Downey (1994) ta iskustva se internaliziraju u niz iskustava odbacivanja koja posreduju utjecaj drugih socijalnih iskustava na funkcioniranje osobe u interpersonalnim odnosima. Kad se niz iskustava odbacivanja internalizira, to dovodi do očekivanja odbacivanja te preokupiranosti njegovom pojavom. Dakle, pojedinci počinju anksiozno očekivati odbacivanje. Podrška za ideju da očekivanja odbacivanja potječu iz ranih iskustava dolazi i iz literature i iz istraživanja kliničkih poremećaja interpersonalnih odnosa i funkcioniranja. Naime, osjetljivost na odbacivanje - definirana u kliničkim intervjuima kao intenzivna, negativna emocionalna reakcija nakon percipiranog odbacivanja - smatra se jednim od ključnih simptoma ekstremnog socijalnog izbjegavanja i ekstremne socijalne preokupiranosti. Ekstremno socijalno izbjegavanje karakterizira socijalnu fobiju i izbjegavajući poremećaj ličnosti, a ekstremna socijalna preokupiranost karakteristika je ovisne depresije, ovisnog poremećaja ličnosti i graničnog poremećaja ličnosti (Feldman i Downey, 1994). Istraživanja su također pokazala da su osobe s atipičnim ili ovisnim oblikom depresije, kao i osobe koje imaju socijalnu fobiju češće nego neklinička populacija doživjele roditeljsko odbacivanje kao djeca (Blatt i Zuroff, 1992; Parker, Roy, Hadzi-Pavlovic i Pedic, 1992; Liebowitz, Gorman, Fyer i Klein, 1985).

1.2.1. Odbacivanje od strane vršnjaka

Brendgen, Vitaro, Tremblay i Wanner (2002) potvrdili su važnost roditeljske agresije u etiologiji osjetljivosti na odbacivanje te kao značajan prediktor dodatno identificirali odbacivanje od strane vršnjaka. Vezu između osjetljivosti na odbacivanje te vršnjačkog odbacivanja i zadirkivanja od strane razrednih kolega pokazala su i druga istraživanja (Butler i sur., 2007; London, Downey, Bonica i Paltin, 2007). Istraživanje Wanga, Nansela i Iannottija (2012) ukazalo je da odbacivanje od strane vršnjaka vodi do viših razina osjetljivosti na odbacivanje kod adolescenata koji pridaju veću važnost socijalnim odnosima.

Odbacivanje od strane vršnjaka usko je vezano uz vršnjačku viktimizaciju. Iskustvo vršnjačke viktimizacije poprilično je zastupljeno tijekom djetinjstva i adolescencije, s tim da jedno od sedmero djece izvještava da je povremeno ili čak i češće izloženo nekom obliku nasilja. Zadirivanje, kao najčešći oblik vršnjačke viktimizacije među dječacima i djevojčicama, specifičan je oblik nasilničkog ponašanja u kojem je nasilje verbalne prirode (Olweus, 1993). Česte teme zadirkivanja kod djece su izgled, inteligencija, težina,

ponašanje i odijevanje (Kowalski, 2000). Zadirkivanje prenosi poruku o odbacivanju od strane jednog djeteta drugom, imajući na taj način isti učinak na dijete kao i fizičko nasilje (Asher, Rose i Gabriel, 2001). Uzevši u obzir pogrđnu prirodu vršnjačkog zadirkivanja, ne čudi da je zadirkivanje povezano s lošom psihosocijalnom prilagodbom djece i adolescenata u vrijeme kad se dogodi. Transverzalna istraživanja povezala su zadirkivanje sa socijalnom anksioznošću, depresijom, usamljenošću, niskim samopoštovanjem i niskom razinom socijalne prihvaćenosti i kompetencije (Storch, Brassard i Masia-Warner, 2003; Storch, Zelman, Sweeney, Danner i Dove, 2002; Craig, 1998; Callaghan i Joseph, 1995; Neary i Joseph, 1994).

No, još važnije, utvrđeno je da su iskustva zadirkivanja u djetinjstvu povezana s psihološkim distresom godinama kasnije. U istraživanju Rotha, Colesa i Heimberga (2002), sjećanja na zadirkivanje u djetinjstvu bila su značajno povezana s trenutnom depresijom, anksioznošću i strahom od negativne evaluacije među studentima. Takvi nalazi ponovljeni su u kasnijem istraživanju koje je također pokazalo da je iskustvo zadirkivanja u djetinjstvu bilo povezano s kasnijom usamljenošću (Storch, Masia-Warner i Brassard, 2004). Istraživanje Storch i sur. (2004) također je istraživalo odnos zadirkivanja u specifičnim domenama i kasnije psihološke teškoće. Utvrđeno je da je zadirkivanje u socijalnoj domeni (npr. zadirkivanje u vezi sramežljivosti, nervoze, itd.) imalo najdalekosežnije posljedice kasnije u životu, pokazujući značajnu pozitivnu povezanost s depresijom, anksioznošću i usamljenošću. Nadalje, nalazi su pokazali da se magnituda povezanosti između zadirkivanja i prilagodbe nije razlikovala kod muškaraca i žena.

Jedno od mogućih objašnjenja dalekosežnih negativnih efekata zadirkivanja je da često zadirkivanje može doprinijeti razvoju neprikladnih obrazaca kognicije. Naročito, djeca mogu internalizirati negativne komentare svojih vršnjaka i početi vjerovati da su drugačija od svojih vršnjaka ili da su na neki način manjkava. Nadalje, kad djeca nisu u mogućnosti zaustaviti zadirkivanje, mogu razviti uvjerenje da su socijalno neučinkovita i da se ne snalaze u socijalnom svijetu. Osim toga, čak i ako je početno zadirkivanje bilo potaknuto osobnim čimbenicima (npr. loše socijalne vještine, osobne kvalitete), ono može pogoršati maladaptivne kognicije i time negativno utjecati na buduće interakcije (Ledley i sur., 2006).

Iskustva odbacivanja u djetinjstvu i mladosti smatraju se dakle glavnim čimbenikom rizika za razvoj osjetljivosti na odbacivanje u odrasloj dobi. Međutim, odbacivanje od

strane roditelja i vršnjaka nisu nužno jedini faktor koji doprinosi osjetljivosti na odbacivanje. Umjesto toga, trebalo bi uzeti u obzir multidimenzionalni etiološki model osjetljivosti na odbacivanje koji integrira ne samo iskustva odbacivanja, već i druge faktore (npr. genetska predispozicija, kronični stresori) (Rosenbach, 2014).

1.3. Utjecaj osjetljivosti na odbacivanje na osobno i interpersonalno funkcioniranje

Pojačana zabrinutost radi mogućeg odbacivanja implicirana je u nekoliko maladaptivnih relacijskih obrazaca kao što su neprijateljska nastrojenost, agresivnost, pretjerano podilaženje ili socijalno povlačenje (Berenson i sur., 2009; Purdie i Downey, 2000). Isto tako, osjetljivost na odbacivanje može dovesti do usamljenosti, tjeskobe, depresije (Ayduk, Downey i Kim, 2001; McDougall, Hymel, Vaillancourt i Mercer, 2001), niskog samopoštovanja, smanjene sposobnosti nošenja sa socijalnim interakcijama i poremećaja interpersonalnog funkcioniranja (Butle i sur., 2007; Harb, Heimberg, Fresco, Schneier i Leibowitz, 2002; Ayduk i sur., 2000; Downey i Feldman, 1996).

Također, pojedinci koji su osjetljivi na odbacivanje mogu biti kritičniji prema drugima (Ayduk, Downey, Testa, Yen i Shoda, 1999), imati konfliktne romantične odnose (Downey i sur., 1998; Downey i Feldman, 1996) što može uključivati i nasilje u vezi (Robillard, 2009; Downey, Feldman, i Ayduk, 2000). Slično tome žene visoke osjetljivosti na odbacivanje opisuju se kao hostile i nepodržavajuće od strane svojih partnera (Downey i Feldman, 1996) i imaju kraće romantične veze (Downey i sur., 1998). U manjoj mjeri, očekivanja odbacivanja povezana su s uključivanjem u fizičko nasilje, veću vjerojatnost uključivanja u hostile povlačenja te preuzimanje uloge agresora, ali i žrtve (Downey i sur., 2000; Purdie i Downey, 2000).

1.4. Interpersonalna osjetljivost

U kontekstu analize osjetljivosti na odbacivanje i ostalih konstrukata o kojima će kasnije biti riječi, važno je spomenuti sveobuhvatan konstrukt koji objedinjuje mnoge srodne varijable. Riječ je o interpersonalnoj osjetljivosti koja se najšire definira kao neopravdana i pretjerana svjesnost i osjetljivost na ponašanje i osjećaje drugih (Boyce i Parker, 1989). Prema Yamakawi, Muranaki i Sakamotu (2015), interpersonalnu osjetljivost obuhvaćaju sljedeća dva aspekta: (a) tendencija pretjerane zabrinutosti zbog tuđih negativnih evaluacija i (b) tendencija pretjeranog reagiranja na takve negativne evaluacije. Davidson, Zisook, Giller i Helms (1989) uže definiraju interpersonalnu osjetljivost kao

konstrukt koji se odnosi na pojedinačevu preosjetljivost na odbacivanje i kritičnost od strane drugih, što ujedno utjelovljuje i osjećaj osobne neadekvatnosti, inferiornosti i niskog morala. Autori također navode da se takvi pojedinci brzo uvrijede, prekomjerno su osjetljivi na ismijavanje, osjećaju se neugodno u prisustvu drugih i pokazuju negativan skup očekivanja u interakcijama s drugima. Nadalje, pokazalo se da je interpersonalna osjetljivost povezana s negativnim radnim modelima sebe i drugih što upućuje na vezu između interpersonalne osjetljivosti te nesigurne privrženosti. Također, postoje uvjerljivi dokazi da interpersonalna osjetljivost ima razvojno podrijetlo (Otani i sur., 2014).

Općenito, različite mjere interpersonalne osjetljivosti obično grupiraju zajedno različite vrste osjetljivosti kao što je potreba za odobravanjem, separacijska anksioznost i sklonost sramu. Međutim, nedavna istraživanja ukazuju na bitne razlike u vrstama interpersonalne osjetljivosti. Na primjer, jedan oblik se odnosi na osjetljivost na narušavanje prisnih odnosa, socijalnih veza i gubitka podrške (Bowlby, 1980). Drugi se odnosi na socijalno spuštanje, inferiornost i *mobbing* od strane drugih (Gilbert, 1992). Dakle, važno je razlikovati ove različite interpersonalne osjetljivosti jer one mogu imati preklapanja, ali i različite psihološke i neurofiziološke značajke (Cacioppo, Berston, Sheridan i McClintock, 2000). Na primjer, čak i ako su drugi potencijalno susretljivi i neće odbaciti osobu, pojedinac se i dalje može osjećati inferiorno te biti osjetljiv na kritiziranje. S druge strane, pojedinac može biti osjetljiv na odbacivanje, ali ne mora nužno smatrati da ga to čini inferiornim. Prema tome, osjetljivost na socijalno spuštanje i kritiziranje te osjećaje osobne inferiornosti trebalo bi istraživati odvojeno od osjetljivosti na odbacivanje (Gilbert, Irons, Olsen, Gilbert i McEwan, 2006).

1.4.1. Osjetljivost na socijalno spuštanje i kritike

Termin socijalno spuštanje podrazumijeva verbalnu izjavu ili neverbalno ponašanje čiji je cilj ponižavanje i ismijavanje druge osobe. Osjetljivost na socijalno spuštanje stoga se odnosi na gubitak ili prijetnju socijalnom položaju i socijalnom ugledu te potencijalno zlostavljanje (eng. *bullying*) od strane drugih. Dok je osjetljivost na odbacivanje povezana sa zabrinutošću vezanoj za odnos i u kognitivnom fokusu je blizina i dostupnost drugih za pomoć i podršku, u kognitivnom fokusu kod osjetljivosti na socijalno spuštanje su socijalne usporedbe; osjećaj osobne inferiornosti u usporedbi s drugima, vjerovanje da drugi gledaju na osobu s visoka te je negativno procjenjuju, kao i submisivno ponašanje (Gilbert i sur., 2006; Allan i Gilbert, 1997). Općenito, ključni istraživački problem odnosi

se na to kako ljudi percipiraju i reaguju na signale socijalnog spuštanja; signale koji ukazuju na gubitak socijalnog položaja i/ili socijalnog prihvaćanja (privlačnosti) u očima drugih. Do sada je provedeno samo nekoliko istraživanja koja su to izravno provjerila, iako postoje brojni neizravni pristupi koji sugeriraju da je emocionalna osjetljivost na kritiziranje i spuštanje povezana s brojnim psihološkim poteškoćama i poremećajima (Allan i Gilbert, 1997; Gilbert, 1992).

Iskustva kritiziranja, spuštanja, percipiranog socijalnog položaja i okrivljavanja igraju važnu ulogu kod srama i socijalne anksioznosti. Iskustva srama mogu potaknuti osjećaje tjeskobe, bijesa i gađenja te su obično povezana s percepcijom osobe da je drugi kritiziraju, neodobravaju i podcjenjuju zbog njenih radnji ili atributa koji su drugima nepoželjni ili neprivaćni (Gilbert, 1998; Tangney, 1995). Sram je povezan s percepcijom sebe kroz nepovoljne socijalne usporedbe (npr. inferioran/na i manje privlaćan/na od drugih; Gilbert i sur., 1996) te podređenim i submisivnim ponašanjem (Gilbert, 1989). Utvrđeno je da su samoizvještajne mjere srama i submisivnog ponašanja visoko povezane (Gilbert i sur., 1996). Kritiziranje i socijalno spuštanje može dovesti do osjećaja srama, naročito ako osoba koju se kritizira vjeruje da je kritika valjana i ukazuje na neke nepoželjne ili neprivaćne aspekte koje su i drugi primijetili (Gilbert, 1998; Tangney, 1995). Kritizirana osoba ne mora nužno kriviti onoga koji ju je kritizirao, već može kriviti i sebe. Također, okrivljavanje sebe i okrivljavanje drugih nije međusobno isključivo te ljudi osobno mogu osjećati sram, ali isto tako osjećati se ljutito i okrivljavati osobu koja ih kritizira (Tangney i sur., 1996).

Ljutnja je uobičajeno popratno iskustvo osramoćenosti i kritiziranosti. Primanje kritika i socijalnog spuštanja može stvoriti osjećaj ljutnje koja ima snažnu komponentu žaljenja i može dovesti do primateljevog protunapada ili čak nasilja (Tedeschi i Felson, 1994). Trenutna teorija i istraživanja potencijalno ukazuju na to da će tendencije k ljutnji, agresiji i neprijateljstvu vjerojatno biti povezane eksternaliziranjem (okrivljavanjem drugih) za kritiziranje ili spuštanje (Eckhardt, Barbour i Stuart, 1997; Tedeschi i Felson, 1994).

Navedeno sugerira da osjetljivost na neodobranje, negativnu evaluaciju i kritiziranje od strane drugih utječe na različite negativne emocije i raspoloženja. Točan obrazac emocija će, u određenoj mjeri, vjerojatno biti povezan s atribuiranjem za primanje kritika (Peterson, Maier i Seligman, 1993).

1.4.2. Strah od negativne evaluacije

Termin "strah od negativne evaluacije" uveli su Watson i Friend 1969. godine, a proizlazi iz zabrinutosti pojedinca da ga drugi negativno procjenjuju (Williams, Falkum i Martinsen, 2015). Turk, Heimberg i Magee (2008) definirali su konstrukt kao strah zbog tuđih procjena, tjeskobu zbog negativnih procjena drugih, izbjegavanje evaluativnih situacija te očekivanje da će drugi dati negativnu procjenu. To ne znači nužno da osoba vjeruje da je loša u nečemu, već samo da se boji da će njen učinak biti negativno evaluiran od strane drugih (Turk i sur., 2008). Dakle, strah se može javiti pri zamišljanju evaluacije koja bi mogla uslijediti ili pri aktualnoj evaluaciji (Radovanović i Glavak, 2003). Strah od negativne evaluacije smatra se jednim od tri temeljna obilježja koja su povezana s razvojem anksioznosti (Reiss, 1991) i često se uzima kao mjera socijalne anksioznosti (Leary, 1983; Watson i Friend, 1969). Slično tome, Turk i sur. (2008) opisuju ga kao "sržni konstrukt" socijalne fobije. Ipak, valja naglasiti da dok se strah od negativne evaluacije odnosi na strah od nepovoljne procjene prilikom sudjelovanja u socijalnim situacijama, socijalna anksioznost se definira kao čisto emocionalna reakcija na ovaj tip situacije. Zapravo, socijalna anksioznost je, jednim dijelom, reakcija na percipiranu negativnu evaluaciju od strane drugih (Kumar, Athilakshmi, Maharishi i Maya, 2015).

Nekoliko kognitivnih modela, kao i prethodna istraživanja, podupiru ideju da socijalna anksioznost djelomično potječe iz straha od percipirane negativne evaluacije (na primjer, Rapee i Heimberg, 1997; Clark i Wells, 1995). Socijalno anksiozne osobe sklone su različitim ponašanjima kako bi izbjegle negativnu evaluaciju (Wells i sur., 1995) te su pristrane pri detektiranju socijalno-evaluativnih prijetnji (Vassilopoulos, 2005; Asmundson i Stein, 1994); međutim vjeruje se da se takva osjetljivost na socijalne prijetnje temelji na implicitnim i automatskim reakcijama koje su određene relevantnošću podražaja (Philippot i Douilliez, 2005).

Socijalno anksiozni pojedinci imaju niže razine povjerenja u svoje percipirane socijalne vještine (Lundh i Sperling, 2002; Stopa i Clark, 1993), vezane prvenstveno za strah od negativne evaluacije (Izgić, Akyuz, Dogan, i Kugu, 2004; Rodebaugh i Chambless, 2002). Ne iznenađuje da je strah od negativne evaluacije također povezan s povećanom sramežljivošću (Miller, 1995), razvojem poremećaja prehrane (Gilbert i Meyer, 2005) i nižim samopoštovanjem (Kocovski i Endler, 2000). Osobe koje imaju izražen strah od negativne evaluacije više brinu o dojmu koji ostavljaju na druge, lošije se

osjećaju kada su negativno evaluirane i osjetljivije su na kritiku (Kozjak, 2015), ali i općenito na situacijske čimbenike (Kumar i sur., 2015). Kod tih je osoba u prosjeku viša socijalna anksioznost, u većoj su mjeri ovisne o drugima i više se trude da dobiju odobravanje drugih u usporedbi s osobama s manjim strahom od negativne evaluacije (DePaulo, Epstein i Lemay, 1990).

Pretjerani stah od negativne evaluacije vodi do bojažljivosti i inhibiranosti u socijalnim situacijama i sprječava pojedince da se uključe u javne nastupe koji bi mogli biti vrlo nagrađujuće iskustvo (Larkin i Pines, 2003). S obzirom na to, ne iznenađuje da je socijalno izbjegavanje, uz anksioznost i submisivnost, vezano uz strah od negativne evaluacije (Kumar i sur., 2015). Tijekom vremena, također dovodi do psihološkog distresa; na primjer u potpunosti je zaslužan za spolne razlike u incidenciji depresije kod adolescentnih dječaka i djevojčica (Rudolph i Conley, 2005). Kad je strah od negativne evaluacije ekstreman, zabrinutost zbog socijalne evaluacije može postati iscrpljujuća socijalna fobija koja ne dopušta osobama da se uključe u javno djelovanje koje ostalim ljudima ne predstavlja ni najmanji problem (Miller, 2001).

Konačno, smatra se da strah od negativne evaluacije promiče razvoj i ekspresiju općenitijih strahova, anksioznosti i psihopatologija (Reiss i McNally, 1985). Dakle, osim što se smatra da je strah od negativne evaluacije presudna kognicija kod socijalno anksioznog poremećaja, prema nekim autorima on može biti uključen u razvoj i održavanje nekih drugih simptoma, uključujući shizofreniju, depresiju ili panični poremećaj (Kingsep, Nathan i Castle, 2003; O'Connor, Berry, Weiss i Gilbert, 2002). Ovaj latentni strah je djelomično naslijeđan, u odnosu na crtu anksioznosti i socijalno izbjegavanje (Stein, Jang i Livesley, 2002). S obzirom na potrebu za pozitivnim i uspješnim socijalnim interakcijama, posebice kod osoba kojima je potrebna terapija (Alden i Taylor, 2004), od ključne važnosti je bolje razumijevanje straha od negativne evaluacije i njegovih korelata.

1.5. Socijalno izbjegavanje i distres

Socijalno izbjegavanje i distres odnose se na tendenciju ka izbjegavanju socijalnih interakcija i anksioznosti za vrijeme sudjelovanja u njima (Robinson, Shaver i Wrightsman, 1991). Prema Watsonu i Friendu (1969) socijalno izbjegavanje je nastojanje da se izbjegnu druge osobe, odnosno njihovo prisustvo ili razgovor s njima; bijeg od drugih iz bilo kojeg razloga. Socijalni distres je s druge strane definiran kao doživljaj negativnih emocija kao što su uzrujanost, potresenost, napetost ili anksioznost, odnosno

manjak pozitivnih emocija, kao što su opuštenost, smirenost, osjećaj ugone ili udobnosti u socijalnim situacijama. Dakle, izbjegavanje je bihevioralna, a distres afektivna reakcija.

Istraživanja koja su se bavila ovim konstruktom pokazala su da su osobe koje postižu visoke rezultate sklone izbjegavanju socijalnih interakcija kad god je to moguće, više vole raditi same, a navode da manje pričaju, više brinu i manje su sigurne glede socijalnih odnosa (Galassi i Galassi, 1979). Općenito, smatraju da nije lako razgovarati s drugima i izbjegavaju druženje, izvještavaju o većoj anksioznosti u stvarnim interakcijama te su manje zainteresirane za sudjelovanje u grupnim diskusijama (Watson i Friend, 1969). Također, smatraju da ih drugi ne percipiraju pozitivno; dakle, sklone su povlačenju iz socijalnih susreta. Budući da smatraju većinu situacija nenagrađujućim i neugodnim, izbjegavaju interpersonalne interakcije (Prisbell, 1997).

Pokazalo se da razine socijalnog izbjegavanja i distresa visoko koreliraju (r vrijednosti od .75 i više) s različitim mjerama socijalne anksioznosti i sramežljivosti, uključujući i neklinički uzorak (npr. Summer i sur., 2009, prema Miers, Blöte, Heyne i Westenberg 2014; Jones, Briggs i Smith, 1986). U skladu s tim, kao moguće objašnjenje pojačanog izbjegavanja socijalnih situacija, Miers i sur. (2014) navode socijalnu anksioznost, tj. socijalno anksiozni pojedinci će možda vjerojatnije izbjegavati ili pokušati izbjeći situacije koje ih čine anksioznim. Zapravo, konstrukt socijalnog izbjegavanja i distresa poprilično je blizak socijalnoj anksioznosti. Smatra se da socijalnu anksioznost čine tri komponente: (a) negativno vrednovanje sebe, (b) osjećaj napetosti i nelagode u odnosu na druge ljude, (c) sklonost povlačenju u prisutnosti drugih. Dakle, prisutne su kognitivna, afektivna i bihevioralna komponenta (Schwarzer, 1986), s tim da je socijalno izbjegavanje i distres najbliže navedenoj bihevioralnoj i afektivnoj komponenti.

Ipak, socijalna anksioznost te socijalno izbjegavanje i distres nisu identični konstrukti te osim socijalne anksioznosti i neki drugi faktori mogu igrati ulogu u razvoju izbjegavanja (Miers i sur., 2014). Istraživanja na kliničkim oblicima socijalne anksioznosti mogu pomoći u razumijevanju ostalih faktora koji su potencijalno povezani s pojačanim izbjegavanjem. Vodeći kognitivni modeli socijalne anksioznosti (Clark, 2001; Rapee i Heimberg, 1997; Clark i Wells, 1995) sugeriraju da je pojačano izbjegavanje socijalnih situacija dijelom objašnjeno negativnim kognitivnim procesima koji se odvijaju prije, tijekom i nakon susreta s pribojavanom socijalnom situacijom. Ti kognitivni procesi

uključuju *anticipatorno procesiranje*, *pažnju usmjerenu na sebe* i *naknadnu ruminaciju* (Miers i sur., 2014).

Anticipatorno procesiranje uključuje razmišljanje o nadolazećoj situaciji, prisjećanje prošlih neuspjeha i predviđanje loše izvedbe ili odbacivanja. Pretpostavlja se da ovi negativni anticipatorni procesi pojačavaju anksioznost zbog i izbjegavanje nadolazeće socijalne situacije. Veza između anticipatornog procesiranja i posljedične pojačane anksioznosti provjerena je i potvrđena na uzorku odraslih osoba (Clark, 2001).

Pažnja usmjerena na sebe definira se kao proces kod kojeg je pažnja usmjerena prema nekom internalnom podražaju koji je relevantan za sliku o sebi. Podražaj može uključivati ponašanje, *arousal*, misli i emocije. Kognitivne teorije socijalne anksioznosti predlažu da socijalno anksiozni pojedinci pokazuju povišenu pažnju usmjerenu na sebe tijekom pribojanih socijalnih situacija (Rapee i Heimberg, 1997; Clark i Wells, 1995). Posljedično, to povećava svjesnost o svojim potencijalnim nedostacima ili pogreškama u ponašanju i izgledu, vodeći do negativne percepcije samog sebe. Na taj način, pažnja usmjerena na sebe može povećati razinu anksioznosti i doprinijeti izbjegavanju socijalnih situacija. Također, postoji određena podrška za efekt povišene pažnje usmjerene na sebe na povećano stanje anksioznosti na uzorku mlađih i odraslih osoba (Kley, Tuschen-Caffier i Heinrichs, 2012; Bögels i Mansell, 2004).

Naknadna ruminacija opisuje se kao naknadna procjena socijalne situacije gdje se pojedinac detaljno osvrće na situaciju fokusirajući se na negativnu percepciju sebe doživljenu tijekom te situacije. Sadržaj ruminacije postaje sve negativniji tijekom vremena te se smatra da ovaj proces pojačava želju za izbjegavanjem budućih socijalnih situacija (Brozovich i Heimberg, 2011). Na uzorku studenata, Rachman, Gruter-Andrew i Shafran (2000) tako su utvrdili pozitivnu korelaciju između naknadne ruminacije i izvještene želje za izbjegavanjem budućih socijalnih interakcija.

Osim objašnjenja socijalnog izbjegavanja na mikrorazini kognitivnih procesa, valja spomenuti i potencijalnu vezu s prošlim interpersonalnim iskustvima pojedinca. S obzirom na to da osobe koje postižu visoke rezultate na skali socijalnog izbjegavanja često imaju niske razine potrebe za afilijacijom (Watson i Friend, 1969), Byrnie i sur. (1969, prema Geist i Hamrick, 1983) predlažu da ovi pojedinci možda imaju povijest neuspješnih interpersonalnih interakcija te da je njihova posljedična niža motivacija za afilijacijom zapravo sredstvo kojim izbjegavaju buduće odbacivanje. Slično tome, istraživanja s

naglaskom na implikacije socijalnog odbacivanja od strane vršnjaka pokazuju da u odnosu na neodbačene adolescente, odbačeni adolescenti češće imaju narušene socijalne vještine i više razine socijalnog izbjegavanja (npr. Richards, 2001). Prema Beeri i Lev-Wiesel (2012) činjenica da je socijalno izbjegavanje veće među studentima koji su izvijestili da su bili odbačeni, osnažuje ideju da iskustva odbacivanja pojačavaju osjetljivost na odbacivanje (Downey i Feldman, 1996), što pak dovodi do obrambenog stava i samoispunjavajućeg proročanstva koje u konačnici potkopava socijalne odnose.

1.6. Samootkrivanje

Samootkrivanje je, najopćenitije rečeno, čin otkrivanja osobnih informacija drugima (Varnali i Toker, 2015) ili "otvaranje" drugima (Post, Wittmaier i Radin, 1978). Derlega i Grzelak (1979) preciznije definiraju samootkrivanje kao razmjenu bilo kakvih informacija koje se odnose na samog pojedinca, uključujući njegova stanja, dispozicije, prošle događaje i planove za budućnost, dok Post i sur. (1978) slično definiraju samootkrivanje kao komunikaciju informacija o vlastitim afektima, ponašanjima i spoznajama s implikacijom da je materijal koji se otkriva tajan, intiman ili emocionalno nabijen. Pojedinaac tijekom samootkrivanja voljno i namjerno otkriva točne informacije o sebi koje druga osoba ne bi mogla doznati iz drugog izvora. Dakle ako informacije nisu istinite ili im je svrha zavaravanje i uljepšavanje, one ne spadaju u samootkrivanje (Mikulincer i Nachshon, 1991). Prema tome, samootkrivanje se može definirati i kao „verbalno ponašanje kroz koje pojedinci istinito, iskreno i namjerno komuniciraju nove, inače privatne informacije o sebi, jednom ili više primatelja“ (Fisher, 1984, str. 278).

Što se tiče podjele samootkrivanja s obzirom na vrstu, moguće je izdvojiti tri tipa samootkrivanja (Bayne, Horton, Merry i Noyes, 1994): (a) otkrivanje o svojoj prošlosti (npr., „Osjećao sam se na isti način“), (b) izražavanje trenutnih osjećaja (npr. „Osjećam se ljutito“) (c) neverbalno otkrivanje (npr. izrazi lica). S druge strane, samootkrivanje se sastoji od nekoliko različitih dimenzija. Kao dimenzije samootkrivanja, Cozby (1973) je predložio širinu ili količinu otkrivenih informacija, dubinu ili intimnost tih informacija (radi li se o površnim informacijama ili o informacijama koje su jedinstvene i čine pojedinca koji se razotkriva ranjivim) te trajanje ili vrijeme provedeno u samootkrivanju. Jourard (1971) dodaje još jednu dimenziju ovom aspektu; iskrenost pri otkrivanju. Drugi autori ističu pozitivno-negativni aspekt sadržaja samootkrivanja, vrijeme (fazu veze) u kojem se javlja samootkrivanje te osobu kojoj se pojedinac otkriva (Post i sur., 1978).

Važno je razumjeti sve navedene dimenzije jer one objašnjavaju kompleksnu prirodu samootkrivanja; one su izvori individualnih razlika i vrlo su bitne u formiranju interpersonalnih odnosa (Ružić, 2006).

Samootkrivanje igra ključnu ulogu u razvoju odnosa bilo koje vrste; olakšava razvoj i formiranje pravih i smislenih interpersonalnih odnosa (DeVito, 1983) i opisuje se kao temeljni aspekt odnosa (Altman i Taylor, 1973; Jourard, 1971). Doprinosi uspostavi, razvoju, održavanju, ali i povlačenju iz odnosa. Nadalje, unosi uzbuđenje u odnos i potiče uspostavljanje međusobnog razumijevanja, intimnosti i interpersonalnog povjerenja, a bez njega osoba je izolirana u svom osobnom iskustvu (Varnali i Toker, 2015; Tardy i Dindia, 1997). Samootkrivanje je važno u svim vrstama bliskih odnosa i pruža informacije koje smanjuju nesigurnost o stavovima, vrijednostima i osjećajima druge osobe, a time produbljuje određeni odnos. Što više informacija ljudi otkrivaju o sebi, to primatelj gradi složenije kognitivne modele te osobe (Tardy i Dindia, 1997). U svakom slučaju, čini se da samootkrivanje može poboljšati interpersonalnu komunikaciju (Erdost, 2004). Štoviše, postoje najmanje tri moguća pozitivna ishoda samootkrivanja:

1. razvijanje većeg prihvaćanja i razumijevanja samoga sebe
2. razvijanje većeg prihvaćanja i razumijevanja drugih ljudi
3. razvijanje dubljih, značajnijih veza (Pearson i Spitzberg, 1990).

Jourard (1971) predlaže da je otvorenost i pristupačnost osobe prema drugima često povezana s općim psihološkim zdravljem i prilagodbom. Prema ovom autoru, niska razina samootkrivanja dovodi do povećane napetosti, represije i potiskivanja kao obrambenih mehanizama i tendencije da se druge vidi kao prijetnju, dok nešto viša razina samootkrivanja ima pozitivan učinak na osjećaje krivnje, srama i drugih poteškoća s kojima se ljudi suočavaju i drže skrivene. Slično tome, istraživanja su pokazala da je sposobnost otkrivanja vlastitih osjećaja i misli drugoj osobi osnovna vještina potrebna za razvoj bliskih odnosa, a manjak samootkrivanja često se povezuje s nezadovoljstvom socijalnom mrežom i usamljenošću (Mikulincer i Nachshon, 1991). Neotkrivanje je stresno i šteti fizičkom i psihičkom zdravlju (Erdost, 2004). Naime pokazalo se da skrivanje osobnih misli, osjećaja ili čak akcija može biti stresor za tijelo koji u konačnici povećava podložnost bolestima (npr. Pennebaker, 1995). Otkrivanje, s druge strane, može reducirati negativne efekte skrivanja, uključujući poboljšanje zdravlja (Greene, Derlega i Mathews,

2006). Ipak, s druge strane, čini se da je s vremena na vrijeme važna i privatnost. Derlega i Chaikin (1975) utvrdili su zakrivljen odnos između mentalnog zdravlja i samootkrivanja tvrdeći da su vrlo visoke i vrlo niske razine samootkrivanja povezane s lošom prilagodbom. Zaključili su da su umjerene razine samootkrivanja u pozitivnoj korelaciji s mentalnim zdravljem.

Konačno, valja spomenuti i složenost donošenja odluke o tome da li otkriti nešto o sebi ili ne. Jednim dijelom, ta odluka ovisi o procjeni relativnih koristi i cijena za osobu koja se otkriva i za onoga kome se osoba otkriva (Kelly, 2002; Omarzu, 2000). Dakle, pri donošenju odluke o samootkrivanju uvijek je prisutan određeni stupanj rizika koji osoba percipira, a prema Kelvinu (1977) vjerojatnost otkrivanja privatnih informacija ovisi o stupnju ranjivosti koji je osoba spremna prihvatiti pri samootkrivanju. Umjesto samo jednog faktora, postoje mnogi faktori koji određuju potencijalni stupanj ranjivosti koji je osoba spremna prihvatiti. Rawlins (1983) je ukazao na povjerenje kao kritični faktor i predložio da je povjerenje u primatelja komponenta koja utječe na procjenu rizika. Naime, kad se želi otkriti privatna informacija, a istodobno je prisutna visoka razina povjerenja, postojat će veća vjerojatnost da će osoba biti spremna prihvatiti viši stupanj ranjivosti koji samootkrivanje podrazumijeva. Kada postoji niska želja da se bude otvoren i visoka razina povjerenja, osoba može otkriti tu informaciju za poboljšanje odnosa. Kada postoji niska želja za otvorenosti i nisko povjerenje, osoba će najvjerojatnije imati tendenciju da ne otkriva ništa i da čuva informacije skrivenim (Derlega, Metts, Petronio i Margulis, 1993).

Prema *modelu donošenja odluka o samootkrivanju* temeljenom na konceptima Derlega i Grzelaka (1979), Greena, Derlega, Yepa i Petronia (2003), Omarzua (2000) i Petronia (2002), razlozi neotkrivanja vezani za osobu koja se otkriva tiču se psiholoških i fizičkih "cijena" temeljenih na otkrivanju osobnih informacija, a uključuju strah od odbacivanja i mogući gubitak privatnosti. Razlozi za neotkrivanje vezani za druge uključuju percepciju da druga osoba ne može ili ne želi biti od pomoći te zaštita partnera u odnosu od povrijeđenosti ili uznemirenosti. Razlozi koji se tiču samog odnosa uključuju prekid odnosa, povećanje različitosti, površan odnos ili nerelevantnost informacije za odnos (Greene i sur., 2006).

U svakom slučaju, može se reći da odluka o samootkrivanju uvijek uključuje dijalektičke dileme s obzirom na to da osobe unutar odnosa pokušavaju pomiriti kontradiktorne i nekompatibilne osobne potrebe poput uspostavljanja povezanosti sa

značajnim drugim (putem otvorenosti) naspram održavanja autonomije i neovisnosti (putem skrivanja privatnih informacija od drugih) (Petronio, 2002; Baxter i Montgomery, 1997). O tome što će prevagnuti, vjerojatno su presudne neke individualne razlike povezane s intenzitetom tih potreba.

Sve u svemu, osjetljivost na odbacivanje visoko je rizična za razvoj nekih drugih interpersonalnih poteškoća koje u svojoj osnovi imaju slične motivacijske čimbenike. S obzirom na još uvijek nedovoljnu istraženost osjetljivosti na odbacivanje i njenih korelata, ovim istraživanjem nastoji se ispitati neke aspekte interpersonalnog funkcioniranja koji se vezuju za osjetljivost na odbacivanje kao posljedica ponavljanih iskustava odbacivanja, odnosno koji su dijelom možda i doprinijeli razvoju osjetljivosti na odbacivanje. Zbog relevantnosti za pojačanu interpersonalnu osjetljivost, ima razloga očekivati da će se osjetljivost na socijalno spuštanje i strah od negativne evaluacije pokazati kao važni korelati osjetljivosti na odbacivanje. S druge strane, kao više bihevioralni korelati osjetljivosti na odbacivanje uzet će se u obzir samootkrivanje (količina samootkrivanja i pozitivnost otkrivenog sadržaja) te socijalno izbjegavanje i distres koje ujedno sadrži i afektivnu komponentu. Dakle, osnovni cilj ovog korelacijskog istraživanja je utvrditi odnos između osjetljivosti na odbacivanje i ostalih korelata koji ukazuju na interpersonalnu osjetljivost i poteškoće, a uključuju osjetljivost na socijalno spuštanje, strah od negativne evaluacije, socijalno izbjegavanje i distres te samootkrivanje.

2. CILJ

Glavni cilj ovog istraživanja je ispitati odnos osjetljivosti na odbacivanje s osjetljivošću na socijalno spuštanje, strahom od negativne evaluacije, socijalnim izbjegavanjem i distresom te samootkrivanjem na uzorku iz studentske populacije.

3. PROBLEMI I HIPOTEZE

1) Ispitati postoje li razlike u razini osjetljivosti na odbacivanje s obzirom na spol, mjesto studiranja, status veze i studijski program

Na temelju rezultata dosadašnjih istraživanja, može se očekivati da neće postojati razlike u razini osjetljivosti na odbacivanje s obzirom na spol, kao ni s obzirom na mjesto studiranja, status veze i studijski program.

2) Ispitati postoji li značajna povezanost između osjetljivosti na odbacivanje i dimenzija osjetljivosti na socijalno spuštanje

S obzirom na to da se osjetljivost na socijalno spuštanje smatra jednim od pokazatelja interpersonalne osjetljivosti koja je srodna osjetljivosti na odbacivanje te s obzirom na to da se socijalno spuštanje i kritiziranje, iz perspektive pojedinca osjetljivog na odbacivanje, može shvatiti kao jedan oblik odbacivanja, opravdano je pretpostaviti da će postojati značajna pozitivna povezanost između osjetljivosti na odbacivanje i dimenzija osjetljivosti na socijalno spuštanje, tj. da će osobe koje su visoko osjetljive na odbacivanje izvijestiti o većoj anksioznosti i ljutnji u situacijama mogućeg socijalnog spuštavanja te višim razinama okrivljavanja sebe, ali i drugih.

3) Ispitati postoji li značajna povezanost između anksioznosti i ljutnje te okrivljavanja sebe i okrivljavanja drugih za socijalno spuštanje

S obzirom na rezultate prijašnjih istraživanja, može se očekivati da će postojati značajna pozitivna povezanost između anksioznosti i okrivljavanja sebe te između ljutnje i okrivljavanja drugih.

4) Ispitati postoji li značajna povezanost između osjetljivosti na odbacivanje i straha od negativne evaluacije

S obzirom na to da strah od negativne evaluacije i osjetljivost na odbacivanje u podlozi dijele neke slične motive i kognicije, tj. želju za izbjegavanjem negativne evaluacije koja se iz perspektive pojedinca osjetljivog na odbacivanje donekle može poistovjetiti s odbacivanjem te preokupiranost potencijalnom negativnom evaluacijom, odnosno odbacivanjem, očekuje se da će postojati značajna pozitivna povezanost između osjetljivosti na odbacivanje i straha od negativne evaluacije.

5) Ispitati postoji li značajna povezanost između osjetljivosti na odbacivanje i socijalnog izbjegavanja i distresa

Može se pretpostaviti da će osjetljivost na odbacivanje s jedne strane biti povezana s tendencijom izbjegavanja socijalnih situacija kako bi se izbjeglo potencijalno odbacivanje od strane drugih te, s druge strane, s tendencijom osjećanja nelagode u socijalnom kontekstu zbog negativnih kognitivnih procesa koji vode do negativne percepcije samog sebe. U skladu s tim, može se očekivati da će postojati značajna pozitivna povezanost između osjetljivosti na odbacivanje i socijalnog izbjegavanja.

6) Ispitati postoji li značajna povezanost između osjetljivosti na odbacivanje i dviju dimenzija samootkrivanja, tj. količine samootkrivanja i pozitivnosti otkrivenog sadržaja

S obzirom na to da samootkrivanje nosi rizik odbacivanja od strane drugih, očekuje se da će postojati značajna negativna povezanost između osjetljivosti na odbacivanje i količine samootkrivanja. S druge strane, s obzirom na rezultate sličnih istraživanja, očekuje se da će postojati značajna negativna povezanost osjetljivosti na odbacivanje i pozitivnosti sadržaja otkrivenog.

4. METODA

4.1. Sudionici

U istraživanju je sudjelovalo 167 studenata različitih studijskih usmjerenja, većinom djevojaka, u rasponu dobi od 18 do 35 godina, s prosječnom dobi 22.7 ($SD=4.19$). Nadalje, većinom se radi o studentima koji studiraju izvan mjesta prebivališta i koji nisu u vezi. Također, većina sudionika upisana je na preddiplomskoj razini studija, a najmanji udio sudionika je na apsolventskoj godini. Detaljnije informacije o općim karakteristikama sudionika istraživanja prikazane su u tablici 1.

Tablica 1 Neke opće karakteristike sudionika istraživanja (N=167)

SUDIONICI		%
spol	mladići	22
	djevojke	78
mjesto studiranja	u mjesta prebivališta	35
	izvan mjesta prebivališta	65
status veze	u vezi	35
	samci	65
studijski program	preddiplomski	56
	diplomski	27
	apsolventska godina	17

4.2. Mjerni instrumenti

Upitnik općih podataka

Upitnik općih podataka sastojao se od pitanja vezanih za spol, dob, mjesto studiranja (u mjestu prebivališta / izvan mjesta prebivališta), status veze (u vezi / samac) i studijski program (preddiplomski / diplomski / apsolventska godina).

Modificirani upitnik osjetljivosti na odbacivanje (Vukić i Čubela Adorić, 2016)

U istraživanju je korištena hrvatska inačica Upitnika osjetljivosti na odbacivanje (Downey i Feldman, 1996), prevedena i adaptirana za potrebe ovog istraživanja. Izvorna verzija sadrži 18 čestica, a hrvatska inačica sadrži 12 čestica, od čega 4 čestice ne potječu

od izvornog upitnika već su dodane kako bi bolje reprezentirale iskustva ispitanog uzorka. Dakle, upitnik sadrži opis 12 hipotetskih situacija u odnosima s različitim drugim osobama (npr. „Pitate prijatelja/icu bi li Vam mogao/la posuditi nešto što Vam treba“). Za svaku od tih situacija, ispitanik procjenjuje:

- stupanj zabrinutosti zbog mogućnosti odbacivanja (komponenta anksioznosti) na skali od 1= *vrlo nezabrinut* do 6= *vrlo zabrinut*
- vjerojatnost da do odbacivanja neće doći (komponenta očekivanja) na skali od 1=*vrlo malo vjerojatno* do 6=*vrlo vjerojatno* (procjene se u ovom slučaju obrnuto kodiraju)

Odgovori na navedenim dvjema dimenzijama ne moraju nužno biti sustavni, tj. osoba može biti visoko anksiozna, a pritom očekivati pozitivne ishode. Međutim, ako osoba istovremeno osjeća visoku razinu anksioznosti te očekuje odbacivanje, takav obrazac se smatra indikativnim za osjetljivost na odbacivanje (Kosović, 2015). U skladu s pretpostavkom da je osjetljivost na odbacivanje rezultat interakcije subjektivne vjerojatnosti i zabrinutosti zbog mogućnosti odbacivanja, ukupni rezultat definira se kao prosjek umnožaka procjena anksioznosti i (rekodiranih) procjena očekivanja na svakoj čestici.

Upitnik je prvi put primijenjen na uzorku od 118 studenata (75% djevojaka) različitih studijskih usmjerenja Sveučilišta u Zadru. Rezultati konfirmatorne faktorske analize ukazali su na najbolje pristajanje podataka s hijerarhijskim modelom s četiri faktora prvog reda i jednim faktorom višeg reda (opća osjetljivost na odbacivanje), a u prilog zadovoljavajućoj homogenosti išla je i vrijednost Cronbachova alpha koeficijenta od .89 (Vukić i Čubela Adorić, 2016).

Eksploratornom faktorskom analizom u ovom istraživanju utvrđeno je postojanje jednofaktorske strukture što je u skladu s izvornom pretpostavkom Downey i Feldman (1996) o jednodimenzionalnosti Upitnika osjetljivosti na odbacivanje (vidi prilog 1). Cronbachov alpha koeficijent bio je relativno visok ($\alpha=.85$), ukazujući na zadovoljavajuću razinu pouzdanosti.

Skala osjetljivosti na socijalno spuštanje (Gilbert i Miles, 2000)

Skala osjetljivosti na socijalno spuštanje sastoji se od 20 čestica koje ukratko opisuju neke neugodne situacije u kojima drugi nepovoljno tretiraju pojedinca (npr. „netko Vas

gleda s prijezirom“, „netko Vas kritizira“, „netko Vas pokušava prikazati slabim ili glupim“). Autori su odabrali čestice pregledom literature, tražeći uobičajene situacije koje su povezane sa socijalnim kriticizmom i spuštanjem, a u obzir su uzeta i iskustva kliničara o tipičnim situacijama koje pacijenti često smatraju uvredljivim i uznemirujućim. Na taj način nastojalo se dobiti reprezentativan uzorak situacija koje predstavljaju uobičajena iskustva socijalnog spuštanja i kritiziranja od strane drugih.

Skala je dizajnirana po uzoru na format koji su predložili Arrindell i sur. (1990, prema Gilbert i Miles, 2000) koji su proučavali razine tjeskobe i učestalosti određenih ponašanja u različitim situacijama pomoću dva stupca za odgovaranje (jedan za tjeskobu i jedan za ponašanje) s obje strane pitanja. Dakle, u prvom dijelu skale ispitanik na skali procjene od 5 stupnjeva (od 1=*nimalo* do 5=*izrazito*) s lijeve strane bilježi stupanj anksioznosti ili distresa koji bi osjećao u svakoj situaciji. Nakon toga, ispitanik još jednom treba proći kroz iste tvrdnje te s desne strane na skali procjene od 5 stupnjeva označiti koliko bi se ljutito ili iziritirano osjećao. Zbroj procijenjene anksioznosti s jedne strane i zbroj procijenjene ljutnje s druge strane (zasebno) predstavlja razine tjeskobe i ljutnje pojedinca. Potom se u drugom dijelu skale ispitanik susreće s identičnim tvrdnjama iz prvog dijela, međutim ovdje na skali procjene od 5 stupnjeva na isti način treba označiti stupanj vjerojatnosti okrivljavanja sebe (skala s lijeve strane) i drugih (skala s desne strane) u navedenim situacijama. Time se dobiva ukupna razina okrivljavanja sebe i okrivljavanja drugih.

Gilbert i Miles (2000) navode da su alpha koeficijenti pouzdanosti iznad .90 za svaku od četiri subskale, dok podaci o faktorskoj strukturi nisu dostupni.

Skala socijalnog spuštanja adaptirana za potrebe ovog istraživanja sadrži 19 čestica. Rezultati eksploratorne faktorske analize ukazuju na postojanje jednofaktorske strukture samo u slučaju subskale razine anksioznosti. Izlučeni faktor pritom objašnjava 53% zajedničke varijance rezultata (prilog 1), a dobivena je i visoka pouzdanost tipa unutarnje konzistencije ($\alpha=.95$). Na temelju sadržaja visoko zasićenih čestica može se reći da navedeni faktor obuhvaća situacije koje potiču nesigurnost, sram i sumnju u sebe, uglavnom zbog isticanja nekih vlastitih nepoželjnih aspekata od strane drugih. Kod ostalih subskala utvrđena je dvofaktorska solucija koja nije potpuno faktorski čista (prilog 1). Što se tiče Cronbach alpha koeficijenata, oni su kod sve 3 subskale izrazito visoki ($\alpha=.94$ kod subskale razine ljutnje, okrivljavanja sebe te okrivljavanja drugih). U slučaju subskale razine ljutnje, prvi faktor objašnjava 28% zajedničke varijance, a drugi 23%. Uvidom u

faktorska zasićenja i sadržaj čestica može se reći da se prvi faktor odnosi na situacije u kojima se drugi prema pojedincu odnose bez poštovanja i tretiraju ga kao da je inferioran, dok se drugi faktor odnosi na situacije u kojima akcije drugih u pojedinca potiču osjećaj manjkavosti i nedovoljne kompetentnosti. Kod subskele okrivljavanja sebe, prvi faktor objašnjava 28% zajedničke varijance, a drugi 24%. Prvi faktor, čini se, obuhvaća situacije u kojima se pojedinca namjerno ponižava pred drugima, dok drugi faktor obuhvaća situacije u kojima pojedinac dobiva dojam da ne vrijedi dovoljno u očima drugih. Konačno, kod subskele okrivljavanja, prvi izlučeni faktor objašnjava 35% zajedničke varijance, a drugi faktor 20%. Prvim faktorom su najviše zasićene čestice koje se odnose na namjerno obezvrjeđivanje i ponižavanje od strane drugih, dok faktorska zasićenja drugog faktora upućuju na to da se radi o situacijama koje navode pojedinca na zaključak da njegova izvedba (ono što je napravio ili rekao) nije dovoljno dobra, tj. da nije dovoljno kompetentan.

Kratka skala straha od negativne evaluacije (Leary, 1983)

Kratka skala straha od negativne evaluacije samoizvještajna je mjera dizajnirana za procjenu straha od negativne evaluacije, značajke karakteristične za socijalno anksiozni poremećaj, ali i druge poremećaje relevantne za proučavanje ljudskog socijalnog ponašanja općenito (Tavoli i sur., 2009). Drugim riječima, predstavlja mjeru tolerancije za potencijalno prezirne ili hostile procjene od strane drugih (Leary, 1983).

Skala se sastoji od 12 čestica (npr. „Brine me što će drugi ljudi misliti o meni, čak i onda kad znam da je to nebitno“) koje su proizašle iz istovrsne Skale straha od negativne evaluacije (*The Fear of Negative Evaluation Scale, FNE*; Watson i Friend, 1969) koja sadrži 30 čestica. Odgovori se daju na skali procjene od 1 (*uopće se ne odnosi na mene*) do 5 (*potpuno se odnosi na mene*). Skala ima praktičnu prednost sažetosti te je često korišteni instrument u istraživanjima socijalne anksioznosti (Rodebaugh i sur., 2004). Leary je prvi izvorno utvrdio psihometrijska svojstva skale na uzorku studenata. Rezultati na skali visoko su korelirali s rezultatima na FNE skali od 30 čestica ($r=.96$). Unutarnja konzistencija ($\alpha=.96$) i test-retest pouzdanost nakon tri tjedna ($r=.94$) bili su visoki. Diskriminantna analiza također je podržala valjanost Kratke skale straha od negativne evaluacije (Leary, 1983). Slično tome, i drugi autori su poduprli valjanost ove skale; primjerice Duke, Krishnan, Faith i Storch (2006) utvrdili su dobru unutarnju

konzistentnost cjelokupne skale ($\alpha=.80$), vrlo visoku za pozitivno formulirane čestice ($\alpha=.94$) i prihvatljivu za obrnuto formulirane čestice ($\alpha=.73$).

Postoji nekoliko istraživanja koje je ispitivalo faktorsku strukturu Kratke skale straha od negativne evaluacije. Rodebaugh i sur. (2004) zaključili su da dvofaktorska solucija koja odgovara pozitivnim i obrnuto-sročnim česticama najbolje pristaje podacima ($n=1049$). U novije vrijeme, Weeks i sur. (2005) također su utvrdili dvofaktorsku soluciju na kliničkom uzorku anksioznih osoba. Duke i sur. (2006) također su podržali dvofaktorski model gdje faktori predstavljaju pozitivne i obrnuto sročene čestice. Međutim, Rodebaugh i sur. (2004) tvrde da takva faktorska struktura možda nije odraz dva različita konstrukta u podlozi, već artefakt formulacije pitanja. Dva faktora po njima vjerojatno predstavljaju jedan konstrukt predstavljen kroz dva seta čestica koje koriste različite metode.

U ovom istraživanju, eksploratornom faktorskom analizom utvrđeno je postojanje jednog faktora kojeg dobro reprezentira većina čestica što je u skladu s istraživanjem Bezinovića (1988). Izlučeni faktor pri tome objašnjava 49% zajedničke varijance rezultata (vidi prilog 1). Također, utvrđen je Cronbachov alpha koeficijent .87 što upućuje na zadovoljavajuću razinu pouzdanosti.

Skala socijalnog izbjegavanja i distresa (Watson i Friend, 1969)

Skala socijalnog izbjegavanja i distresa mjera je anksioznosti, distresa (potresenosti), nelagode ili straha doživljenog u socijalnim situacijama i namjernog izbjegavanja tih situacija (Galassi i Galassi, 1979). Skala sadrži 28 čestica, od kojih 14 mjeri socijalno izbjegavanje (npr. „Često se želim maknuti dalje od ljudi“), a 14 socijalnu anksioznost koja se ovdje definira kao neugoda u prisustvu drugih (npr. „Često sam napet kad sam u grupi ljudi“). Format odgovora izvorno je “točno-netočno“, iako su mnogi istraživači koristili skalu od 5 stupnjeva. Rezultati na skali “točno-netočno“ kreću se od 0 (najniže izbjegavanje i distres) do 28 (najviše izbjegavanje i distres). Pri konstruiranju skale, autori su obratili posebnu pažnju pri konceptualizaciji socijalnog izbjegavanja i distresa. Razlikuju izbjegavanje i neuspjeh u pristupanju, smatrajući da suprotnost izbjegavanja nije socijalno pristupanje, već jednostavno nedostatak izbjegavanja. Nadalje, namjerno su uključili samo čestice koje procjenjuju subjektivni distres i ponašajno izbjegavanje te su isključili čestice vezane za fiziološke indikatore anksioznosti i slabe bihevioralne izvedbe.

Rezultati na skali visoko koreliraju (r vrijednosti od .75 i više) s različitim mjerama socijalne anksioznosti i sramežljivosti (npr. Jones i sur., 1986). Korelacije s mjerama opće anksioznosti su pozitivne, ali niže (Watson i Friend, 1969).

Unutarnja konzistentnost skale vrlo je visoka kad se koristi “točno-netočno“ format; *item-total* korelacija je .77, a KR-20 je .94. U istraživanju Pattersona i Strasussa (1972) faktorskom analizom potvrđena je struktura subskala za izbjegavanje i distres, no podaci su ukazali na to da ukupni rezultat više zahvaća socijalno izbjegavanje nego socijalnu anksioznost. Kad su ukupni rezultati dobiveni korištenjem “točno-netočno“ verzije skale, subskele izbjegavanja i distresa imaju koeficijente pouzdanosti .85 te .87; dvije subskele koreliraju .54 za muškarce i .71 za žene (Leary, Knight i Johnson 1987). Također, utvrđeno je da je test-retest pouzdanost za točno-netočno format iznosila .68 za razdoblje od preko 4 tjedna (Watson i Friend, 1969).

Provedbom eksploratorne faktorske analize u ovom istraživanju kod Skale socijalnog izbjegavanja i distresa izlučena su tri faktora koja objašnjavaju 45% ukupne varijance. Dobivena solucija nije potpuno čista s obzirom na to da su neke čestice istodobno zasićene s tri faktora. Prvi izlučeni faktor objašnjava 17% zajedničke varijance čestica, drugi 12%, a treći 16% (prilog 1). Uvidom u sadržaj tvrdnji, moglo bi se reći da se faktor 1 odnosi na nelagodu ili napetost u prisustvu nepoznatih osoba, faktor 2 na izbjegavanje situacija koje zahtijevaju izrazitije socijalne interakcije, a faktor 3 na nervozu u prisustvu većeg broja ljudi. S druge strane, utvrđena je visoka pouzdanost tipa unutarnje konzistencije ($\alpha=.93$).

Revidirana skala samootkrivanja (Wheeles i Grotz, 1976)

Revidirana skala samootkrivanja – RSDS (eng. *Revised Self-Disclosure Scale*) razvijena je s ciljem poboljšanja postojećih načina mjerenja samootkrivanja. Wheeles i Grotz (1976) su smatrali da se samootkrivanje sastoji od osam dimenzija, a da bi provjerili svoje pretpostavke proveli su istraživanje na širokom rasponu sudionika, i to za 20 ciljnih osoba (npr. supružnik, majka, liječnik i sl.).

Ortogonalnom rotacijom dobiveno je pet faktora koji su objašnjavali 60% varijance, a oblimin rotacijom šest faktora koji su objašnjavali jednak postotak varijance. Na temelju slične faktorske strukture u obje rotacije, autori su zaključili da postoji barem pet nezavisnih dimenzija samootkrivanja. Mnoge dimenzije su empirijski potvrđene pružajući na taj način određenu potvrdu konstruktnoj valjanosti ove skale (Wheeles i Grotz, 1976).

RSDS se obično pokazuje kao valjana i pouzdana mjera. Osim što dosadašnja istraživanja pružaju dokaze o konstruktnoj valjanosti RSDS-a (Wheeless, Nesser, i McCroskey, 1986; Wheelless, 1978; Wheelless i Grotz, 1976), utvrđena je visoka unutarnja valjanost za izvornu verziju skale (Martin i Anderson, 1995; Wheelless, 1978) dok se kod kratke verzije u online postavkama Cronbach alpha kreće u rasponu od .59 do .80 (Leung, 2002).

Skala se sastoji od 31 čestice koje obuhvaćaju pet dimenzija samootkrivanja: namjera samootkrivanja, količina, pozitivnost-negativnost, dubina te iskrenost. Za potrebe ovog istraživanja korišteno je ukupno 14 čestica koje odgovaraju dvjema dimenzijama; količini (7 čestica) i pozitivnosti-negativnosti (7 čestica) samootkrivanja. Zadatak sudionika je izraziti svoj stupanj slaganja sa svakom od tvrdnji, na skali od 7 stupnjeva (od 1=*uopće se ne slažem* do 7=*potpuno se slažem*). Rezultat se određuje zbrajanjem procjena za odgovarajuće čestice svake pojedine dimenzije uz prethodno rekodiranje nekih čestica. Ukupno samootkrivanje sudionika računa se zbrajanjem rezultata na svim česticama skale (Ružić, 2006).

Najveća prednost ove skale je njena raznolika mogućnost upotrebe. Može se koristiti kao mjera opće razine samootkrivanja, ali i kao mjera razine samootkrivanja nekoj određenoj (ciljnoj) osobi. Uz to, rezultat pojedinog sudionika može se izraziti kao ukupna razina samootkrivanja ili kao rezultat na pojedinim dimenzijama samootkrivanja (Ružić, 2006).

RSDS skala, odnosno dvije subskale korištene u ovom istraživanju preuzete su od Ružić (2006) koja je za potrebe svog istraživanja prevela RSDS skalu na hrvatski jezik. Provjerom faktorske strukture skale autorica je potvrdila strukturu koju navode Wheelless i Grotz (1976), a Cronbach alpha koeficijenti dimenzija samootkrivanja iznose između .60 i .84.

Kod dviju subskala koje su korištene u ovom istraživanju (Subskala količine samootkrivanja te Subskala pozitivnosti sadržaja samootkrivanja), kao što je bilo očekivano, utvrđena je jednofaktorska struktura, a izlučeni faktor u oba slučaja objašnjava oko 40 % varijance (vidi prilog 1). Analize pouzdanosti ukazale su na zadovoljavajuće razine pouzdanosti kod obe subskale; $\alpha=.80$ kod subskale količine samootkrivanja te $\alpha=.82$ kod subskale pozitivnosti sadržaja samootkrivanja.

4.3. Postupak

Istraživanje je provedeno na prigodnom uzorku studenata tijekom studenog i prosinca 2016. godine. Podaci su prikupljeni putem online verzije upitnika kojoj su sudionici pristupali preko poveznice koja je bila objavljena na *Facebook* stranicama različitih studentskih grupa. Na samom početku upitnika nalazilo se kratko objašnjenje svrhe istraživanja te se naglasila anonimnost sudionika i mogućnost prekidanja ispunjavanja upitnika u svakom trenutku. Samo ispunjavanje upitnika trajalo je oko 15 minuta.

5. REZULTATI

5.1. Osnovni deskriptivni parametri korištenih mjernih instrumenata

Prije prikaza rezultata statističkih analiza koje su provedene kako bi se dobili odgovori na postavljene istraživačke probleme, slijedi osvrt na osnovne deskriptivne pokazatelje korištenih mjernih instrumenata čiji su podaci prikazani u tablici 2.

Tablica 2 Deskriptivni parametri korištenih mjernih instrumenata

Instrumenti i subskale	<i>n</i>	raspon dobivenih rezultata	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>z</i>	Indeks asimetričnosti	Indeks spljoštenosti
Upitnik osjetljivosti na odbacivanje	12	2.09-25.50	9.41	4.38	.09*	1.04	1.90
Anksioznost	19	19-85	54.05	17.64	.06	-0.08	-0.88
Ljutnja	19	19-95	58.14	15.58	.06	-0.27	-0.33
Okrivljavanje sebe	19	19-85	43.07	14.61	.08	0.49	-0.43
Okrivljavanje drugih	19	19-95	59.08	16.26	.05	-0.26	-0.49
Skala socijalnog izbjegavanja i distresa	28	0-28	10.62	7.77	.11*	0.57	-0.66
Kratka skala straha od negativne evaluacije	12	15-60	36.66	9.26	.08*	0.02	-0.60
Količina samootkrivanja	7	10-46	25.90	7.66	.10*	0.16	-0.74
Pozitivnost sadržaja samootkrivanja	7	13-49	31.45	7.31	.06	-0.09	-0.43

Legenda: *n* – broj čestica, *M* – aritmetička sredina, *SD* – standardna devijacija, *z* – Kolmogorov-Smirnov test, * $p < .05$

Provjerom normalnosti distribucije rezultata Kolmogorov-Smirnovljevim testom utvrđeno je da distribucija rezultata statistički značajno odstupa od normalne kod Upitnika osjetljivosti na odbacivanje, Skale socijalnog izbjegavanja i distresa, Skale straha od

negativne evaluacije te subskale Pozitivnosti sadržaja samootkrivanja. U slučaju Upitnika osjetljivosti na odbacivanje podaci ukazuju na pozitivno asimetričnu i blago platokurtičnu distribuciju, tj. tendenciju grupiranja rezultata oko nižih vrijednosti te nešto veće raspršenje rezultata. S obzirom na prirodu konstrukta osjetljivosti na odbacivanje te činjenicu da je istraživanje provedeno na nekliničkoj populaciji, vjerojatno ne iznenađuje nešto veće grupiranje rezultata kod nižih vrijednosti, ali i veća raznolikost rezultata. Kod Skale socijalnog izbjegavanja i distresa podaci također upućuju na pozitivno asimetričnu i platokurtičnu distribuciju, dok kod Kratke skale straha od negativne evaluacije ukazuju na relativno simetričnu, ali platokurtičnu distribuciju. Budući da socijalno izbjegavanje te strah od negativne evaluacije predstavljaju simptome socijalne anksioznosti koja po nekim procjenama zahvaća oko 7% populacije (Kessler, Chiu, Demler i Walters, 2005), opravdano je očekivati da će rezultati većinom biti koncentrirani oko nižih vrijednosti. Što se tiče Subskale količine samootkrivanja, rezultati slično kao i kod prethodnih skala naznačuju tendenciju blage pozitivne asimetričnosti te veće raspršenje rezultata. Unatoč tome što su kod navedenih skala utvrđena značajna odstupanja od normalne distribucije, ona ne bi trebala ugroziti kasnije statističke analize s obzirom na to da ne zadovoljavaju kriterije ekstremno odstupajućih distribucija (asimetričnost >3 , spljoštenost >10) (Kline, 2005).

5.2. Ispitivanje razlika u razini osjetljivosti na odbacivanje s obzirom na spol, mjesto studiranja, status veze i razinu studija

Kako bi se odgovorilo na prvi problem, provjerilo se postoje li razlike u razini osjetljivosti na odbacivanje između djevojaka i mladića, između studenata koji studiraju u mjestu i izvan mjesta prebivališta, između onih koji su u vezi i onih koji nisu te između onih na preddiplomskoj razini, diplomskoj razini i apsolventskoj godini. Dobiveni rezultati prikazani su u tablicama 3 i 4.

Tablica 3 Prikaz aritmetičkih sredina (*M*), standardnih devijacija (*SD*) i rezultata testiranja značajnosti razlika (*t*-test) u razini osjetljivosti na odbacivanje s obzirom na spol, mjesto studiranja i status veze (N=167)

	mladići		djevojke		<i>p</i>	<i>t</i> -test
	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>		
osjetljivost na odbacivanje	9.13	4.12	9.49	4.47	.67	-0.43
	u mjestu prebivališta		izvan mjesta prebivališta			
	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>p</i>	<i>t</i> -test
osjetljivost na odbacivanje	9.46	3.83	9.38	4.68	.91	-0.11
	u vezi		samci			
	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>p</i>	<i>t</i> -test
osjetljivost na odbacivanje	9.45	4.16	9.39	4.53	.93	-0.09

Rezultati ispitivanja pokazuju kako se mladići i djevojke ne razlikuju značajno u razini osjetljivosti na odbacivanje. Također, nema razlika u razini osjetljivosti na odbacivanje između studenata koji studiraju u mjestu prebivališta i onih koji studiraju izvan mjesta prebivališta, kao ni između onih koji su u vezi u odnosu na one koji nisu. Pritom valja napomenuti da je prije provedbe *t*-testova, proveden Levenov test jednakosti varijanci dviju populacija koji nije pokazao značajne razlike u varijancama, zbog čega je bilo opravdano ispitati navedene razlike.

Tablica 4 Prikaz rezultata jednosmjerne analize varijance za provjeru značajnosti razlika u razini osjetljivosti na odbacivanje s obzirom na studijski program (N=167)

	<i>F</i>	<i>df</i>	<i>p</i>
studijski program	1.35	2	.26

Rezultati jednosmjerne analize varijance pokazuju da ne postoje značajne razlike u razini osjetljivosti na odbacivanje s obzirom na studijski program. Dakle, studenti na preddiplomskoj razini, diplomskoj razini te oni na apsolvantskoj godini ne razlikuju se međusobno po razini osjetljivosti na odbacivanje.

5.3. Ispitivanje odnosa između osjetljivosti na odbacivanje i dimenzija osjetljivosti na socijalno spuštanje

S ciljem dobivanja odgovora na drugi problem, ispitane su relacije između osjetljivosti na odbacivanje i dimenzija osjetljivosti na socijalno spuštanje, tj. razine anksioznosti, ljutnje, okrivljavanja sebe i okrivljavanja drugih. Rezultati su prikazani u tablici 5.

Tablica 5 Prikaz Pearsonovih koeficijenata korelacije između osjetljivosti na odbacivanje te razine anksioznosti, ljutnje, okrivljavanja sebe i okrivljavanja drugih (N=167)

	anksioznost	ljutnja	okrivljavanje sebe	okrivljavanje drugih
osjetljivost na odbacivanje	.49**	.28**	.42**	.22**

** $p < .01$

Dobiveni rezultati ukazuju na statistički značajnu i pozitivnu povezanost između osjetljivosti na odbacivanje te svih dimenzija osjetljivosti na socijalno spuštanje, tj. anksioznosti, ljutnje, okrivljavanja sebe i okrivljavanja drugih. Dakle, više razine osjetljivosti na odbacivanje u većini slučajeva značile su i više razine anksioznosti, ljutnje, okrivljavanja sebe te okrivljavanja drugih.

5.4. Ispitivanje odnosa između anksioznosti, ljutnje, okrivljavanja sebe i okrivljavanja drugih za socijalno spuštanje

Kako bi se odgovorilo na treći problem, ispitane su korelacije između osjećaja anksioznosti i sklonosti okrivljavanja sebe te između ljutnje i sklonosti okrivljavanju drugih. Dobiveni rezultati prikazani su u tablici 6.

Tablica 6 Prikaz Pearsonovih koeficijenata korelacije između dimenzija osjetljivosti na socijalno spuštanje (N=167)

	ljutnja	okrivljavanje sebe	okrivljavanje drugih
anksioznost	.68**	.55**	.61**
ljutnja		.36**	.77**
okrivljavanje sebe			.30**

** $p < .01$

Rezultati ispitivanja pokazuju da postoji statistički značajna pozitivna povezanost između razine anksioznosti i okrivljavanja sebe te razine ljutnje i okrivljavanja drugih. Dakle, tendencija ka višim razinama anksioznosti bila je popraćena višim razinama okrivljavanja sebe, a tendencija ka višim razinama ljutnje bila je popraćena višim razinama okrivljavanja drugih. No, valja primijetiti da je značajna pozitivna povezanost postojala između svih dimenzija osjetljivosti na socijalno spuštanje.

5.5. Ispitivanje odnosa između osjetljivosti na odbacivanje i straha od negativne evaluacije te između osjetljivosti na odbacivanje i socijalnog izbjegavanja i distresa

U nastojanju da se dobije odgovor na četvrti i peti problem, ispitane su korelacije između osjetljivosti na odbacivanje i socijalnog izbjegavanja i distresa te između osjetljivosti na odbacivanje i straha od negativne evaluacije. Rezultati provedenih analiza prikazani su u tablici 7.

Tablica 7 Prikaz Pearsonovih koeficijenata korelacije između osjetljivosti na odbacivanje, straha od negativne evaluacije te socijalnog izbjegavanja i distresa (N=167)

	strah od negativne evaluacije	socijalno izbjegavanje i distres
osjetljivost na odbacivanje	.60**	.55**

** $p < .01$

Dobiveni rezultati upućuju na statistički značajnu pozitivnu povezanost između osjetljivosti na odbacivanje te socijalnog izbjegavanja i distresa, što znači da su više razine osjetljivosti na odbacivanje povezane s većom tendencijom ka socijalnom izbjegavanju i distresu u socijalnim situacijama. Također, utvrđena je statistički značajna pozitivna povezanost između osjetljivosti na odbacivanje i straha od negativne evaluacije, tj. više razine osjetljivosti na odbacivanje povezane su s višim razinama straha od negativne evaluacije.

5.6. Ispitivanje odnosa između osjetljivosti na odbacivanje te količine samootkrivanja i pozitivnosti sadržaja otkrivenog

Kako bi se odgovorilo na šesti problem, ispitan je odnos između razine osjetljivosti na odbacivanje i količine samootkrivanja te između razine osjetljivosti na odbacivanje i pozitivnosti sadržaja otkrivenog. Podaci provedenih analiza prikazani su u tablici 8.

Tablica 8 Prikaz Pearsonovih koeficijenata korelacije između osjetljivosti na odbacivanje te količine samootkrivanja i pozitivnosti sadržaja samootkrivanja (N=167)

	količina samootkrivanja	pozitivnost sadržaja samootkrivanja
osjetljivost na odbacivanje	-.30**	-.35**

** $p < .01$

Rezultati pokazuju da postoji statistički značajna negativna povezanost između osjetljivosti na odbacivanje te količine samootkrivanja i pozitivnosti sadržaja samootkrivanja. Drugim riječima, više razine osjetljivosti na odbacivanje vezuju se uz manju količinu otkrivenih informacija o sebi te uz manje pozitivan, odnosno više negativan sadržaj samootkrivanja.

6. RASPRAVA

S obzirom na složenu prirodu osjetljivosti na odbacivanje koja nije do kraja istražena i njenu potencijalnu povezanost s ostalim poteškoćama u odnosima s drugima, ovo istraživanje bilo je potaknuto ciljem utvrđivanja odnosa između osjetljivosti na odbacivanje i određenih indikatora interpersonalnog funkcioniranja. Dakle, nastojalo se ustanoviti vezu između osjetljivosti na odbacivanje, osjetljivosti na socijalno spuštanje, straha od negativne evaluacije, socijalnog izbjegavanja i distresa, količine samootkrivanja te pozitivnosti otkrivenog sadržaja.

6.1. Osjetljivost na odbacivanje s obzirom na spol, mjesto studiranja, status veze i studijski program

Prije analiza provedenih u svrhu odgovora na glavne istraživačke probleme, provjerile su se eventualne razlike u razini osjetljivosti na odbacivanje s obzirom na neke opće karakteristike sudionika istraživanja, uključujući spol, mjesto studiranja, status veze i studijski program.

Kao što se očekivalo, pokazalo se da nema značajnih spolnih razlika u razini osjetljivosti na odbacivanje (tablica 3). To je u skladu s velikim brojem istraživanja koja su također ukazala na nepostojanje spolnih razlika s obzirom na osjetljivost na odbacivanje (npr. Kelliher, 2013; McLachlan, Zimmer-Gembeck i McGregor, 2010; Musgrove, 2010; Ayduk, Gyurak i Luerssen, 2008; Mellin, 2008; Gilbert i sur., 2006; Sandstrom, Cillessen i Eisenhower, 2003; Ayduk, Mischel i Downey, 2002). Do sada, spol nije identificiran kao odlučujući faktor u etiologiji osjetljivosti na odbacivanje (Musgrove, 2010). Također, faktorska struktura mjernog instrumenta koji se koristi za procjenu osjetljivosti na odbacivanje pokazala se sličnom i kod muškaraca i žena (Downey i Feldman, 1996). Međutim, postoje istraživanja koja su ukazala na spolne razlike u nekim aspektima modela osjetljivosti na odbacivanje. Te razlike prvenstveno postaju vidljive kad se ispituje kako se pojedinci osjetljivi na odbacivanje ponašaju u interakciji sa svojim partnerima u romantičnoj vezi i kako se odnose prema njima. Tako Ayduk i suradnici (1999) smatraju da u odnosu na žene koje su osjetljive na odbacivanje, muškarci osjetljivi na odbacivanje pokazuju veću heterogenost u svojim reakcijama na odbacivanje i načinima na koji se nose sa svojom povećanom osjetljivošću. To znači da će, kad im prijeti odbacivanje, žene biti sklonije hostilnom reagiranju, dok se kod muškaraca taj odnos može odrediti na temelju njihove razine ulaganja u vezu (Downey i sur., 2000). U skladu s tim, neki istraživači

smatraju da se spolne razlike u takvim slučajevima mogu pripisati upotrebi ili refleksivnih ili refleksivnih strategija suočavanja (Ayduk i sur., 1999). Kad percipiraju prijetnju, tj. potencijalno odbacivanje, muškarci mogu biti podložniji korištenju refleksivnih strategija, kao što su povećana kontrola ili ljubomorna ponašanja (Downey i Feldman, 1996), dok žene mogu biti podložnije korištenju refleksivnih strategija, očitovanih kroz neposrednu reaktivnu hostilnost i agresiju (Ayduk i sur., 1999). Na temelju svega navedenog, moglo bi se reći da iako u većini slučajeva žene i muškarci općenito imaju slične razine osjetljivosti na odbacivanje, spolne razlike postaju očite s obzirom na načine reagiranja i nošenja s odbacivanjem, posebno u kontekstu romantičnih odnosa.

Nadalje, nisu utvrđene značajne razlike u razini osjetljivosti na odbacivanje između studenata koji studiraju u mjestu prebivališta i onih koji su zbog studija promijenili mjesto prebivališta, kao ni između studenata koji su u vezi i onih koji nisu (tablica 3). Iako se pokazalo da je osjetljivost na odbacivanje značajan prediktor socijalnog povlačenja i usamljenosti (Watson i Nesdale, 2012), rezultati dosadašnjih istraživanja ne sugeriraju nužno da će osobe osjetljive na odbacivanje izbjegavati romantične veze. Međutim, ono što istraživanja provedena na pojedincima osjetljivim na odbacivanje koji su u vezi pokazuju jest tendencija većeg izbjegavanja, anksioznosti i veće negativnosti u interakcijama s partnerom (Hafen, Spilker, Chango, Marston i Allen, 2014). Istraživanja također sugeriraju da osjetljivost na odbacivanje potkopava romantične veze; potiče osjećaj nesigurnosti i nezadovoljstva zbog veze te dovodi do percepcije nezadovoljstva kod partnera i njegove/njezine želje za prekidom veze (Downey i Feldman, 1996). Također, nisu utvrđene razlike u razini osjetljivosti na odbacivanje među studentima na preddiplomskoj razini, diplomskoj razini i apsolventskoj godini (tablica 4). Iako ovdje nije riječ o longitudinalnom istraživanju koje bi dalo uvid u eventualne promjene razina osjetljivosti na odbacivanje kroz vrijeme, odnosno kroz različite životne okolnosti, podaci iz literature sugeriraju da je osjetljivost na odbacivanje u odrasloj dobi relativno stabilna. Naime, budući da većina pojedinaca do odrasle dobi ima relativno bogato iskustvo u vezama s drugima (npr. prijateljstva i romantične veze), veća je vjerojatnost da će tada očekivanja odbacivanja biti prilično stabilna i otporna na promjene (Downey i Feldman, 1996). Iako se kognitivne strukture ili radni modeli u određenoj mjeri mogu promijeniti kroz iskustvo, mogućnost za promjenu tijekom vremena sve je manja (Downey, Bonica i Rincón, 1999).

6.2. Odnos između osjetljivosti na odbacivanje i osjetljivosti na socijalno spuštanje

Očekivalo se da će postojati značajna pozitivna povezanost između osjetljivosti na odbacivanje i dimenzija osjetljivosti na socijalno spuštanje, a nakon statističke obrade podataka ta pretpostavka je i potvrđena. Naime, utvrđene su umjerene značajne pozitivne korelacije između osjetljivosti na odbacivanje te anksioznosti i okrivljavanja sebe te nešto niže, ali značajne korelacije s ljutnjom i okrivljavanjem drugih (tablica 5). Takav obrazac rezultata ukazuje na općenito veću interpersonalnu osjetljivost dijela sudionika koje bi tuđe kritiziranje i spuštanje više “pogodilo“ i koji bi posljedično, bili skloniji snažnijim negativnim reakcijama na kritiziranje i spuštanje. Utvrđena tendencija ka višem okrivljavanju sebe u skladu je s istraživanjem Gilberta i sur. (2006) koje je pokazalo da je osjetljivost na odbacivanje značajno povezana sa samookrivljavanjem. S obzirom na to da interpersonalno osjetljivije osobe često imaju negativni radni model sebe i drugih (Otani i sur., 2014), možda ne bi trebalo iznenaditi istovremeno okrivljavanje sebe i drugih koje uostalom nije međusobno isključivo (Tangney i sur, 1996). Doduše, pokazalo se da je korelacija između interpersonalne osjetljivosti i negativnog modela sebe jača od korelacije s negativnim modelom drugih, što bi jednim dijelom moglo pojasniti utvrđene snažnije povezanosti osjetljivosti na odbacivanje i okrivljavanja sebe u odnosu na okrivljavanje drugih. Negativni model sebe koji je, pored negativnog modela drugih, snažnije izražen kod osoba osjetljivih na odbacivanje (Boldero, Hulbert, Bloom i Salinger, 2009) može pojasniti i utvrđenu izrazitiju anksioznost koja se zajedno s okrivljavanjem sebe može poistovjetiti sa sramom (Gilbert i Miles, 2000). Kritiziranje i socijalno spuštanje naročito može dovesti do osjećaja srama ako osoba vjeruje da je kritika valjana i ukazuje na vlastite nepoželjne aspekte primijećene od strane drugih (Gilbert, 1998). S obzirom na to da se pokazalo da su osobe osjetljive na odbacivanje češće doživjele odbacivanje od strane drugih (Rosenbach, 2013), što uključuje i zadirkivanje od strane vršnjaka, mnoge od tih osoba su internalizirale negativne komentare, tj. uvrede koje su im bile upućene ili su s vremenom stvorile sliku o sebi kao socijalno nekompetentnim osobama (Ledley i sur., 2006). Dakle, osobe osjetljive na odbacivanje će zbog postojećih maladaptivnih uvjerenja o sebi koja tuđe kritike i socijalno spuštanje dodatno “aktiviraju“, biti sklonije sramu, tj. osjećaju anksioznosti i okrivljavanju sebe. Također, veća sklonost ka negativnim reakcijama utvrđena kod osoba osjetljivih na odbacivanje vjerojatno proizlazi i iz percepcije određenog oblika odbacivanja putem socijalnog spuštavanja i kritiziranja. To posebno ima smisla ako se uzme u obzir da percepcija odbacivanja aktivira snažnije

kognitivne (npr. samookrivljanje) i afektivne reakcije (npr. osjećaj tuge ili ljutnje) (Rosenbach, 2013). Slično tome, MacDonald i Leary (2005) navode da je anksioznost važan korelat socijalne isključenosti, dok Baumeister i Tice (1990) slično predlažu da svi slučajevi anksioznosti proizlaze bilo iz opasnosti od fizičke boli ili prijetnje socijalnoj isključenosti. U oba slučaja, anksioznost ukazuje na potencijalno opasan podražaj ili situaciju, što zahtijeva oprezan pristup ili izbjegavanje podražaja (Gray i McNaughton, 2000). Potencijalno opasnu situaciju kod osoba osjetljivih na odbacivanje predstavlja mogućnost odbacivanja od strane drugih, stoga ako je za pretpostaviti da socijalno spuštanje signalizira odbacivanje, ne iznenađuje opća tendencija ka negativnijim reakcijama. Može se povući paralela između navedenog i rezultata istraživanja Zimmer-Gembecka i Nesdale-a (2013) koji su pokazali da su veća očekivanja odbacivanja kod osjetljivih osoba bila povezana s negativnijim reakcijama na odbacivanje, i u slučaju otvorenog i u slučaju dvosmislenog odbacivanja. U skladu s tim, literatura o osjetljivosti na odbacivanje indicira da ima razloga povezati osjetljivost na odbacivanje s disforijom i drugim negativnim raspoloženjima, kognicijama i ponašanjima (npr. Gilbert i sur., 2006). Nekoliko istraživanja pokazalo je da kod žena osjetljivih na odbacivanje, iskustvo percipiranog odbacivanja može doprinijeti ljutitim kognicijama, osjećajima i ponašanjima (Krueger, 2008). Uostalom, veza između odbacivanja i hostilnih, ljutih misli snažna je i automatska među ljudima koji su osjetljivi na odbacivanje (Leary i Hoyle, 2009). Slično tome, iako se bazni rezultati anksioznosti visoko i nisko osjetljivih pojedinaca ne razlikuju, subjektivna anksioznost se povećava u interpersonalnim interakcijama koje uključuju nejednoznačno odbacivanje kod pojedinaca visoke osjetljivosti na odbacivanje. Dakle, osjetljivost na odbacivanje obilježje je kognitivne strukture koje se aktivira tijekom interpersonalnih interakcija kad je odbacivanje mogući ishod, doprinoseći promjenama iz pozitivnog u negativno raspoloženje, uključujući anksioznost, disforiju i iritabilnost ili ljutnju (Krueger, 2008).

6.3. Odnos između anksioznosti, ljutnje, okrivljavanja sebe i okrivljavanja drugih za socijalno spuštanje

Provjerom treće hipoteze potvrđen je očekivani obrazac rezultata. Naime, pokazalo se da postoji značajna visoka pozitivna povezanost između sklonosti osjećanju anksioznosti i okrivljavanju sebe te s druge strane, sklonosti osjećanju ljutnje i okrivljavanju drugih u situacijama socijalnog spuštanja (tablica 6) što je nalaz potvrđen i u istraživanju Gilberta i sur. (2006) te u istraživanju Gilberta i Milesa (2000). Dakle, osobe koje su na socijalno

spuštanje i kritiziranje sklonije reagirati višim razinama anksioznosti, ujedno su sklonije okrivljavati sebe, dok su više razine ljutnje povezane s većim stupnjem okrivljavanja drugih. Posve je razumljivo da je prisustvo više razine ljutnje zbog neugodnog tretmana od strane drugih potaklo i više razine okrivljavanja drugih s obzirom na to da su tendencije k ljutnji, agresiji i neprijateljstvu povezane s eksternaliziranjem za kritiziranje ili socijalno spuštanje (Eckhardt i sur., 1997; Tedeschi i Felson, 1994). S druge strane anksioznost je, kao više difuzan osjećaj koji je u kontekstu socijalnog spuštavanja povezan s nelagodnom, uznemirenošću i nesigurnošću, bila povezana s okrivljavanjem sebe. Gilbert i Miles (2000) smatraju da je anksioznost izazvana u takvim okolnostima vrlo slična osjećaju srama te navode da je samookrivljavanje značajno povezano sa sklonošću osjećanja srama. Međutim, da bi se dobila cjelovitija slika, valjalo bi se osvrnuti i na obrazac povezanosti koji je postojao između ostalih dimenzija osjetljivosti na socijalno spuštanje. Tako se pokazalo da anksioznost nije samo visoko pozitivno povezana s okrivljavanjem sebe, već i s okrivljavanjem drugih. Slično je utvrđeno i u istraživanju Gilberta i sur. (2006), s jedinom razlikom da je utvrđena povezanost bila niska čemu je možda razlog činjenica da se radi o istraživanju provedenom na uzorku iz depresivne populacije koja je više sklona stabilnim, internalnim atribucijama (Bowlby, 1980). Nadalje, više razine anksioznosti u situacijama potencijalnog socijalnog spuštavanja bile su visoko pozitivno povezane s višim razinama ljutnje što odgovara nalazima Gilberta i sur. (2006). Dakle, potencijalna izloženost kritikama aktivira složene obrasce negativnih afekata (Watson i sur., 1995). Što se tiče povezanosti između ljutnje i okrivljavanja sebe te okrivljavanja sebe i okrivljavanja drugih, one su bile značajne i pozitivne, ali ne odveć visoke. U istraživanju Gilberta i Milesa (2000) provedenom na studentskoj populaciji repliciran je nalaz o povezanosti između ljutnje i okrivljavanja sebe, no ne i u istraživanju Gilberta i sur. (2006) provedenom na depresivnoj populaciji gdje ta povezanost nije statistički značajna. Ipak, u oba istraživanja utvrđena je niska negativna povezanost između okrivljavanja sebe i okrivljavanja drugih. Podaci dobiveni u ovom istraživanju sugeriraju da, barem na hrvatskom uzorku studenata, okrivljavanje drugih i okrivljavanje sebe nije međusobno isključivo te da okrivljavanje drugih ne nudi neku značajniju zaštitu od negativnog afekta usmjerenog na sebe, već pojedinci, uz okrivljavanje drugih, zadržavaju dozu samokritičnosti zbog neugodne socijalne situacije u kojoj su se našli. Jedna od mogućnosti je da su, barem u nekim situacijama, sudionici, osim opravdane ljutnje prema drugima koji ih ponižavaju, istovremeno bili ljuti na sebe zbog toga što su se uopće našli u toj situaciji, tj. što su dopustili da situacija eskalira do te razine. U svakom slučaju, okrivljavanje sebe

nije jednostavan dispozicijski faktor već je pod utjecajem različitih čimbenika socijalnog konteksta kao što su relativna razlika u položaju među ljudima (kritika od strane šefa ili podređenog), razina percipirane kompetentnosti da se da kritika, tip odnosa (prijatelj, stranac, neprijatelj) između onoga koji kritizira i kritiziranog te implikacijama kritike ili spuštanja (Gilbert i Miles, 2000). Utvrđene korelacije između ljutnje i okrivljavanja sebe, upućuju na mogućnost da je, s obzirom na to da upute u skali nisu tražile od sudionika da navedu objekt svoje ljutnje, dio te ljutnje bio usmjeren na sebe. Sve u svemu, pokazalo se da su sve dimenzije osjetljivosti na socijalno spuštanje međusobno značajno pozitivno povezane, tj. da su sudionici koji su primjerice izvijestili o višim razinama anksioznosti, ujedno bili skloniji izvijestiti i o višim razinama ljutnje, okrivljavanja sebe te okrivljavanja drugih i obrnuto.

6.4. Odnos između osjetljivosti na odbacivanje i straha od negativne evaluacije

Očekivalo se da će između osjetljivosti na odbacivanje i straha od negativne evaluacije postojati pozitivna povezanost što je i potvrđeno. Naime, utvrđena je značajna, visoka pozitivna povezanost (tablica 7) što ukazuje na to da osobe koje su osjetljivije na odbacivanje ujedno imaju izraženiji strah od negativne evaluacije.

Pojedinci koje osjećaju veći strah od negativne evaluacije motiviraniji su postići socijalno odobravanje i više se boje reakcije neodobravanja od osoba s manje izraženim strahom (Leary, Haupt i Strausser, 1998). Dakle, strah od negativne evaluacije povezan je s potrebom da se stekne odobravanje i izbjegne neodobravanje (Radovanović i Glavak, 2003). U odnosu na osjetljivost na odbacivanje, može se reći da se pojedinci osjetljivi na odbacivanje pribojavaju neodobravanja od strane drugih jer ga percipiraju kao jedan oblik odbacivanja i iz tog razloga vrlo im je važno izbjeći ga te ako je moguće, postići odobravanje od strane drugih. Primjerice, utvrđeno je da su pojedinci koji su bili osjetljivi na odbacivanje te izvijestili o osjećaju izoliranosti pokazali veću spremnost za usvajanje pravila grupe u odnosu na izolirane osobe niske osjetljivosti na odbacivanje (Levy, Eccleston, Mendoza-Denton i Downey, 1999, prema Leary, 2001). U skladu s teorijskim osnovama socijalne anksioznosti i osjetljivosti na odbacivanje, takva ponašanja mogu se protumačiti kao pokušaj pridobivanja prihvaćanja, kao i pokušaj izbjegavanja odbacivanja i negativne evaluacije, elemenata koji su zajednički objema varijablama (Musgrove, 2010).

Nadalje, s obzirom na to da različiti oblici vršnjačkog odbacivanja igraju značajnu ulogu u razvoju osjetljivosti na odbacivanje (Wang i sur., 2012; Butler i sur., 2007; London

i sur., 2007) moguće je povući paralelu s nalazima Richardsa (2001) koji su pokazali da odbačeni adolescenti imaju više razine straha od prosuđivanja i negativne evaluacije. Slično tome, istraživanje Zlomke, Jeter i Cook (2016) pokazalo je da su osjetljivost na odbacivanje i strah od negativne evaluacije u pozitivnoj korelaciji s ukupnim zadirkivanjem u djetinjstvu te da posebno koreliraju sa zadirkivanjem vezanim za izgled. Uz to, utvrđeno je da su zadirkivanje, osjetljivost na odbacivanje i strah od negativne evaluacije značajni prediktori usamljenosti u odrasloj dobi. Istraživanje provedeno na hrvatskom uzorku također je došlo do sličnih nalaza; stupanj zabrinutosti adolescenata za moguće negativne reakcije drugih ljudi mogao se predvidjeti na osnovi samoprocjene prihvaćenosti od vršnjaka (Radovanović i Glavak, 2003). Povezanost straha od negativne evaluacije, kao aspekta socijalne anksioznosti, i prihvaćenosti od vršnjaka u skladu je s rezultatima mnogih sličnih istraživanja koja upozoravaju na negativnu povezanost socijalne anksioznosti i statusa u vršnjačkoj grupi (Ginsberg i sur., 1998; Walters i Inderbitzen, 1998; La Greca i Stone, 1993). Primjerica La Greca, Dandes, Wick, Shaw i Stone (1988) te La Greca i Stone (1993) ustanovili su da su djeca koja su odbačena ili zanemarivana od strane vršnjaka socijalno anksioznija od svojih suučenika. Osim toga, smatra se da samo iskustvo u interakcijama s vršnjacima može utjecati na socijalnu anksioznost (Leary, 1983).

Što se tiče ranije spomenutog nalaza o istaknutoj pozitivnoj povezanosti osjetljivosti na odbacivanje i straha od negativne evaluacije sa zadirkivanjem vezanim za izgled (Zlomke i sur., 2016), Roth i sur. (2006) ističu da takav oblik zadirkivanja, vrlo slično zadirkivanju zbog ličnosti, može utjecati na temeljna uvjerenja o vlastitoj vrijednosti. Naime, djeca imaju ograničenu sposobnost promjene aspekata svog izgleda koje drugi percipiraju negativno što kasnije u mlađoj odrasloj dobi može dovesti do uvjerenja osobe da su njeni "nedostaci" nepromjenjivi i unutarnji, ne ostavljajući mogućnost za stvaranje pozitivnog dojma kod drugih. Iako se neki aspekti koji su bili meta zadirkivanja mogu promijeniti na bolje u odrasloj dobi (npr. akne, pretilost, naočale), ipak, osobe koje su bile zadirkivane i/ili odbačene kao djeca mogu i dalje imati uvjerenje da su manjkave i da se ne mogu nositi sa socijalnim svijetom. Što se tiče bihevioralne domene, osobe koje su u djetinjstvu bile zadirkivane zbog toga što nisu mogle učiniti određene stvari, mogu zadržati te nesigurnosti sve do odrasle dobi, imajući negativnu percepciju vlastitih sposobnosti i očekujući negativnu evaluaciju od drugih (Roth i sur., 2006). No s druge strane, može se pretpostaviti i da je strah od negativne evaluacije uključen u razvoj i održavanje

interpersonalne osjetljivosti (Kinoshita i sur., 2010) s obzirom na to da potiče razvoj i manifestaciju općenitijih strahova, anksioznosti i psihopatologije (Reiss i McNally, 1985).

Osobe s izraženim strahom od negativne evaluacije također izvještavaju o većoj sumnji u vlastitu sposobnost da kod drugih stvore poželjan dojam (Schlenker i Leary, 1982) što se može povezati s niskim samopoštovanjem. Brojna istraživanja utvrdila su negativnu povezanost između samopoštovanja i straha od negativne evaluacije (Kocovski i Endler, 2000; Kowalski i Brown, 1994). Kocovski i Endler (2000) utvrdili su da je samopoštovanje zapravo značajan prediktor straha od negativne evaluacije. Određeni teorijski pristupi i istraživanja upućuju na to da su osobe s niskim samopoštovanjem posebno osjetljive na to da će ih drugi ljudi odbaciti jer se općenito osjećaju manje prihvaćeno od osoba s visokim samopoštovanjem (Baumeister, Tice i Hutton, 1989). Dakle, strah od negativne evaluacije koji je u većoj mjeri prisutan kod osoba osjetljivih na odbacivanje može se protumačiti i prisustvom uvjerenja o vlastitoj nekompetentnosti u socijalnoj domeni što je posljedica iskustava odbacivanja i općenito neugodnih socijalnih iskustava.

6.5. Odnos između osjetljivosti na odbacivanje i socijalnog izbjegavanja i distresa

Prema petoj hipotezi, očekivalo se da će osjetljivost na odbacivanje biti pozitivno povezana sa socijalnim izbjegavanjem i distresom. Provjerom pretpostavljenog potvrđena je navedena hipoteza, tj. pokazalo se da između osjetljivosti na odbacivanje i socijalnog izbjegavanja postoji relativno visoka, značajna pozitivna povezanost (tablica 7). Dakle, osobe koje su osjetljivije na odbacivanje više su sklone socijalnom izbjegavanju i osjećaju distresa ili nelagode u socijalnim situacijama. To je u skladu s istraživanjem London i sur. (2007) kojim se utvrdilo da je anksiozno očekivanje odbacivanja kod adolescenata predviđalo povećanje socijalne anksioznosti i socijalnog povlačenja tijekom vremena, kao i usamljenosti. Takav obrazac prisutan je i kod studenata za koje osjetljivost na odbacivanje predviđa manji broj bliskih prijatelja, manji broj značajnih romantičnih veza i dulje vremenske periode prije ulaska u vezu (Downey i sur., 2000). Slično tome, istraživanje Watsona i Nesdalea (2012) provedeno na studentima pokazalo je da je osjetljivost na odbacivanje značajan prediktor socijalnog izbjegavanja i usamljenosti. Učinak osjetljivosti na odbacivanje na usamljenost pri tome je bio posredovan tendencijom povlačenja iz socijalnih odnosa radi izbjegavanja mogućeg odbacivanja.

Moglo bi se pretpostaviti da kao rezultat maladaptivnih kognitivnih, afektivnih i biheviornalnih obrazaca povezanih s osjetljivošću na odbacivanje, pojedinac može postati osjetljiv na razvoj drugih oblika socijalne neuklopljenosti, poput socijalne anksioznosti. Odnos između osjetljivosti na odbacivanje i socijalne anksioznosti može se tumačiti na dva načina. Prvo, korištenje biheviornalnih strategija izbjegavanja i povlačenja kako bi se regulirala osjetljivost pojedinaca osjetljivih na odbacivanje u njihovim bliskim odnosima može se prenijeti i na korištenje strategija izbjegavanja i povlačenja s drugima s kojima osoba nije toliko bliska ili bar motivirati njihovo korištenje. Dakle, uspjeh postignut u sprječavanju odbacivanja, a ujedno i distresa u bliskim odnosima, može povećati vjerojatnost korištenja takvih strategija i sa strancima i/ili poznanicima. Navedene strategije izbjegavanja također funkcioniraju na način da održavaju socijalne strahove i očekivanja odbacivanja. Drugo, moguće je da se hipervigilnost za znakove odbacivanja u bliskim odnosima kod pojedinaca osjetljivih na odbacivanje može prenijeti na interakcije s drugima s kojima osoba nije bliska. Ako takav pojedinac ponovljeno doživljava odbacivanje kao funkciju interpretativnih pristranosti, pristranosti pažnje i biheviornalnih reakcija, kao što su npr. ljutnja, neprijateljstvo i/ili socijalna nespretnost, to može narušiti uvjerenje pojedinca da može biti uspješan u međuljudskim interakcijama i održati bliske interpersonalne odnose. Smanjena vjerojatnost doživljavanja uspjeha u bliskim odnosima može poticati smanjenje opće socijalne samoefikasnosti, olakšavajući tako nastanak globalnijih socijalnih strahova. Dakle, moglo bi se reći da maladaptivna interpersonalna priroda dinamike osjetljivosti na odbacivanje predstavlja rizik za razvoj generaliziranih strahova vezanih za interakcije sa strancima i poznanicima (Musgrove, 2010).

Važnu komponentu modela osjetljivosti na odbacivanje čine napori koje osobe osjetljive na odbacivanje ulažu da bi spriječile odbacivanje i regulirale svoju povećanu osjetljivost (Levy i sur., 2001; Downey i sur., 1999). Smatra se da se strategije suočavanja koje koriste osobe osjetljive na odbacivanja koriste u nastojanju kontrole situacije, a potječu iz uvjerenja osobe da može spriječiti odbacivanje ili potaknuti prihvaćanje (Downey i sur., 1999). Pored traženja intimnosti, jedna od dvije glavne strategije suočavanja (Levy i sur., 2001) je izbjegavanje intimnosti. Iako se kognitivna i biheviornalna obilježja navedenih strategija značajno razlikuju, cilj svake strategije je isti; izbjegavanje odbacivanja ili održavanje prihvaćenosti. Na temelju uvjerenja "ako se povučem, ništa me ne može povrijediti" (Horney, 1937, str. 96.), a za razliku od strategije traženja intimnosti, neki pojedinci visoko osjetljivi na odbacivanje pokušavaju spriječiti odbacivanje

izbjegavanjem veza s drugim ljudima. Brookings, Zembar i Hochstetler (2003) smatraju da osobe osjetljive na odbacivanje mogu zapravo biti više sklone korištenju ove strategije kako bi se nosile sa svojom povišenom osjetljivošću. Brookings i sur. (2003) naznačili su da je osjetljivost na odbacivanje uže povezana s dispozicijom za autonomnu ličnost koja je konceptualno jednaka stilu suočavanja koji se temelji na izbjegavanju intimnosti, nego sa sociotropnom dispozicijom ličnosti koja je konceptualno jednaka stilu suočavanja koji se temelji na traženju intimnosti. U nastojanju da se zaštite od boli i anksioznosti povezane s odbacivanjem, pojedinci skloni izbjegavanju intimnosti vjerojatno će smanjiti svoje sudjelovanje u intimnim odnosima, uključujući i prijateljstva i romantične veze (Downey i sur., 2000). Kad takvi pojedinci i uđu u neki interpersonalni odnos, vjerojatno im njihov oprez i okijevanje za ulaganje u odnose olakšava povlačenje u očekivanju ili u odgovoru na percipirane znakove odbacivanja (Downey i sur., 2000). Iako pojedinci koji koriste ovu strategiju suočavanja mogu spriječiti pojavu odbacivanja i popratne negativne afektivne reakcije, ugrožena je mogućnost koju prisni odnosi pružaju, a to je stvaranje osjećaja da su vrijedni, voljeni i cijenjeni (Downey i sur., 2000; Baumeister i Leary, 1995). Iz tog razloga mogućnost pojedinca da formira i profitira od pozitivnih odnosa ozbiljno je narušena dinamikom osjetljivosti na odbacivanje (Downey i sur., 1998). Dakle, pojedinci koji su osjetljivi na odbacivanje imaju za cilj izbjeći daljnja iskustva odbacivanja, a jedan od načina da to ostvare je kroz tendenciju socijalnog povlačenja.

Što se tiče socijalnog distresa ili tjeskobe, osim negativnog utjecaja maladaptivnih stilova suočavanja, pojedinci osjetljivi na odbacivanje tijekom interpersonalnih interakcija skloniji su osjećajima tjeskobe i zaokupljenošću kognicijama vezanim za odbacivanje koje smanjuju lakoću koncentracije te odgovarajućeg i učinkovitog reagiranja (Downey i Feldman, 1996). Također, valja spomenuti negativan utjecaj maladaptivnih kognitivnih procesa koji dokazano dovode do višeg distresa (Kley i sur., 2012; Bögels i Mansell, 2004). Naime, kod osoba osjetljivih na odbacivanje u socijalnom kontekstu vjerojatno se javlja pojačana svjesnost o sebi, svom izgledu te svojim potencijalnim nedostacima i pogreškama u govoru i /ili ponašanju, što pojačava negativnu percepciju samog sebe. Kao rezultat toga, javlja se povišena razina anksioznosti i nesigurnosti što pak pridonosi daljnjem izbjegavanju socijalnih situacija.

6.6. Odnos između osjetljivosti na odbacivanje i količine samootkrivanja

Konačno, provjerom posljednje hipoteze prema kojoj se očekivala značajna negativna povezanost između osjetljivosti na odbacivanje i količine samootkrivanja te negativna povezanost između osjetljivosti na odbacivanje i pozitivnosti otkrivenog, potvrđen je očekivani obrazac rezultata (tablica 8). Prvo, utvrđena je umjerena negativna povezanost između osjetljivosti na odbacivanje i količine samootkrivanja, tj. pojedinci koji su osjetljiviji na odbacivanje imaju tendenciju otkrivati manju količinu informacija o sebi. Samootkrivanje je potrebno za postizanje povjerenja i intimnosti u odnosu, ali otkrivanje osobnih podataka i informacija o sebi uključuje određenu dozu rizika i čini osobu ranjivom (Ružić, 2006). Prije otkrivanja osobnih informacija, osoba želi biti sigurna da će naići na pozitivnu (ne negativnu ili neutralnu) reakciju prije nego što donese odluku o samootkrivanju (Altman i Taylor, 1973; Greene i Serovich, 1996). Stoga pojedinci uvijek uzimaju u obzir moguće pozitivne i negativne posljedice otkrivanja informacija o sebi i procjenjuju bi li se trebali otkrivati (Ružić, 2006). Barrell i Jourard (1976) ističu da je faktor koji određuje spremnost otkrivanja osobi koja nam se sviđa način na koji zamišljamo ishode tog otkrivanja i njihov utjecaj na naše prijateljstvo. U svakom slučaju, odluka o samootkrivanju ovisi o stupnju rizika koji osoba percipira (Erdost, 2004). S obzirom na to da su kod osoba osjetljivih na odbacivanje prisutne negativne kognicije i očekivanja odbacivanja koje ih ujedno čine pretjerano opreznim, razumljivo je da će postojati manja sklonost samootkrivanju kako bi se smanjio rizik za potencijalno odbacivanje. Na taj način, osjetljivost na odbacivanje narušava učinkovitu komunikaciju s drugima, inhibirajući spremnost za samootkrivanje.

Vjerojatnost otkrivanja privatnih informacija Kelvin (1977) objašnjava stupnjem ranjivosti koji je osoba spremna prihvatiti. Među mnogim faktorima koji određuju nečiji stupanj ranjivosti posebno se ističe povjerenje. Rawlins (1983) smatra da je povjerenje u primatelja kritična komponenta koja utječe na procjenu rizika. Slično tome, rezultati istraživanja Steela (1991) ukazuju na to da je povjerenje potrebno da se dogodi samootkrivanje te da je samootkrivanje dijelom produkt povjerenja. U odnosu na osjetljivost na odbacivanje, moglo bi se pretpostaviti da, zbog ranijih iskustava odbacivanja, osjetljiviji pojedinci češće imaju niže razine povjerenja u druge osobe. Potonje se može povezati s nalazima Rotha i sur. (2006) koji su pokazali da je češće zadirkivanje u djetinjstvu povezano sa smanjenim socijalnim povjerenjem u mlađoj odrasloj dobi, kao i nalazima Benna, Harveyja, Gilberta i Ironsa (2005) koji su pokazali da

je roditeljsko odbacivanje povezano s nižim interpersonalnim povjerenjem. Dakle, može se reći da u određenoj mjeri niža razina povjerenja u druge također doprinosi smanjenom samootkrivanju kod pojedinaca osjetljivih na odbacivanje.

Osim toga, pri donošenju odluke da li otkriti neku informaciju ili ne, jednu od presudnih uloga imaju i signali ili znakovi uočeni kod osobe kojoj se pojedinac otkriva tijekom epizode samootkrivanja (Greene i sur., 2006). Kao što je poznato, osjetljivost na odbacivanje karakterizira određena perceptivna pristranost koja lako može iskriviti percepciju ponašanja drugih ljudi, pa tako i u ovom slučaju osjetljiviji pojedinci mogu krivo protumačiti neke signale (Romero-Canyas i Downey, 2005). Kao posljedica toga, pojedinac zauzima obrambeni stav koji kroz smanjeno samootkrivanje, koje se ujedno smatra ključnim faktorom za iniciranje i održavanje bliskih odnosa (Keltner i Haidt, 1999), može ugroziti interpersonalne odnose. Na taj način, niža razina samootkrivanja u postojećim odnosima vjerojatno će rezultirati manje bliskim odnosom, tj. većom distanciranošću te manjom razinom podrške i intimnosti, što u konačnici rezultira smanjenom kvalitetom odnosa (Komadina, Juretić i Živčić-Bećirević, 2013).

Također, pokazalo se da osobe koje su u interakcijama s drugima neprestano usmjerene na pokušaje skrivanja vlastitih emocija, ideja i misli, zbog straha od negativne evaluacije i odbacivanja posljedično doživljavaju manje pozitivnih emocija što je još jedna negativna posljedica smanjenog samootkrivanja (Komadina i sur., 2013). Kapacitet za samoregulaciju je ograničen pa ako osoba tijekom cijele interakcije pokušava nadgledati vlastito ponašanje, dolazi do iscrpljenja resursa za samoregulaciju, a time i do slabijeg psihološkog funkcioniranja (Kashdan, 2007; Muraven i Baumeister, 2000). Jourard (1971) je predložio da je otvorenost i pristupačnost osobe u odnosu s drugima često povezana s općim psihološkim zdravljem i prilagodbom. Nisko samootkrivanje tako dovodi do povećane napetosti, represije i potiskivanja kao obrambenih mehanizama i tendencije da se druge vidi kao prijatniju. S druge strane, samootkrivanje ima pozitivan učinak na osjećaje krivnje, srama i drugih poteškoća s kojima se ljudi suočavaju i drže skrivenim (Jourard, 1971). Na taj način, zbog svoje osjetljivosti na odbacivanje koja ih čini sklonijim izbjegavanju samootkrivanja, pojedinci si s jedne strane uskraćuju pozitivne efekte samootkrivanja dok s druge strane takvim ponašanjem dodatno naglašavaju postojeće teškoće.

Nalaz o negativnoj povezanosti osjetljivosti na odbacivanje i količine samootkrivanja u skladu je s istraživanjem Sohna (2012) koje je na studentskom uzorku pokazalo da je osjetljivost na odbacivanje, kao i socijalna anksioznost, negativno povezana sa samootkrivanjem u kontekstu romantičnih odnosa. Zanimljivo je dodati da su rezultati također pokazali da je učinak osjetljivosti na odbacivanje na intimnost u romantičnim odnosima u potpunosti posredovan samootkrivanjem. Sohn (2012) ističe da unutarnji motivi izbjegavanja kod osjetljivosti na odbacivanje utječu na smanjeno samootkrivanje, što se onda negativno odražava na intimnost u romantičnim odnosima. To ukazuje na važnost samootkrivanja u bliskim odnosima, ali i na bitnu ulogu osjetljivosti na odbacivanje.

6.7. Odnos između osjetljivosti na odbacivanje i pozitivnosti sadržaja samootkrivanja

Što se tiče pozitivnosti sadržaja samootkrivanja, utvrđena je umjerena negativna povezanost s osjetljivošću na odbacivanje što znači da su osobe osjetljivije na odbacivanje manje sklone otkrivati pozitivne informacije o sebi, odnosno da su više sklone otkrivati negativne informacije o sebi. Veliki broj istraživanja pokazao je da je sklonost negativnom samootkrivanju povezana s prisutnošću nekih internalizirajućih problema. Primjerice, Leary i sur. (1987) pokazali su da socijalno anksiozni pojedinci u paradigmi "upoznavanja" otkrivaju o sebi značajno veći udio negativnih informacija i znatno manji udio pozitivnih informacija (negativno samootkrivanje) od socijalno neanksioznih pojedinaca, s tim da su pozitivna samootkrivanja bila definirana i procijenjena od strane objektivnih procjenjivača kao samootkrivanja za koja se očekuje da će prenijeti povoljan dojam, dok je suprotno vrijedilo za negativna samootkrivanja. Sličnu tendenciju socijalno anksioznih pojedinaca ka negativnom samootkrivanju pokazali su i nalazi June (2013). U istraživanju Ružić (2006) pokazalo se da su dimenzija anksioznosti i dimenzija izbjegavanja kod privrženosti također značajno povezane s otkrivanjem više negativnih nego pozitivnih informacija o sebi, a potonje je potvrdila i Mount (2005). Nadalje, istraživanje Landauera (2014) utvrdilo je da su depresivni studenti skloniji otkrivanju negativnih emocija na društvenoj mreži. Slično tome, pokazalo se da je više samopoštovanje povezano s pozitivnijim otkrivanjima na društvenoj mreži (Hollenbaugh i Ferris, 2015). Konačno, istraživanje Leunga (2002) otkrilo je da je u odnosu na ostale dimenzije samootkrivanja, valencija naj snažniji negativni korelat usamljenosti. Dakle, osim što se pokazalo da se usamljeni studenti manje otkrivaju od neusamljenih studenata, usamljeni studenti također su više negativni u svojim otkrivanjima na kompjuterskom programu za razmjenu poruka. Sličan nalaz utvrđen je na

hrvatskom uzorku studenata gdje je veća usamljenost u ljubavi, osim s manjom količinom, bila povezana i s otkrivanjem partneru/ici manje pozitivnih informacija o sebi. Također, veća socijalna usamljenost studenata bila je povezana s otkrivanjem manje pozitivnih informacija o sebi prijatelju/ici (Banko, 2012). U odnosu na osjetljivost na odbacivanje, dobiveni rezultat bi se mogao protumačiti time da, poput socijalno anksioznih osoba, osobe osjetljive na odbacivanje imaju tendenciju otkrivanja svojih negativnih aspekata jer to odražava njihova temeljna uvjerenja da imaju veći broj negativnih atributa (Leary i sur., 1987). Zaista, istraživanja su pokazala da osjetljivost na odbacivanje kod studenata negativno korelira sa samopoštovanjem (Khoshkam i sur., 2012; Watson i Nesdale, 2012; Downey i Feldman, 1996), socijalnom samoefikasnosti (Watson i Nesdale, 2012), pa čak i zadovoljstvom životom (Weeks, 2011). Dakle, moglo bi se pretpostaviti da većoj sklonosti negativnom samootkrivanju kod osjetljivosti na odbacivanje, između ostalog, pridonosi niže samopoštovanje koje uključuje negativna vjerovanja o sebi koja su izrazito salijentna, posebno u interpersonalnom kontekstu samootkrivanja. Osim toga, čini se da su osobe koje su osjetljive na odbacivanje općenito sklonije negativnom pogledu na sebe i svoj život što ujedno čini njihove dominantne kognicije, a vjerojatno očekuju i da ih drugi vide u negativnijem svjetlu, pa otuda možda i njihova veća usmjerenost na negativnost pri samootkrivanju. Težnja ka negativnom samootkrivanju možda je povezana i s većom sklonošću negativnim psihološkim stanjima, npr. negativnim raspoloženjima i emocijama koje onda dodatno potiču otkrivanje negativnog sadržaja. Primjerice, istraživanje Mellin (2008) pokazalo je da su osobe koje su osjetljive na odbacivanje ujedno sklonije simptomima depresije, neovisno o spolu, a slično su pokazala i neka druga istraživanja (npr. Flett, Besser i Hewitt, 2014; Zimmer-Gembeck, Trevaskis, Nesdale i Downey, 2014; Gilbert i sur., 2006; Harper, Dickson i Welsh, 2006; Ayduk, Downey i Kim, 2001).

S druge strane, važan faktor kod valencije samootkrivanja predstavljaju i obilježja samog odnosa unutar kojeg se samootkrivanje odvija. Pri tome posebno valja istaknuti intimnost koja se prema *teoriji socijalne penetracije*, pored samootkrivanja, smatra vitalnom komponentom za razvoj odnosa. Na temelju teorije socijalne penetracije predviđa se da će se ljudi koji su sposobni razviti afinitet u vezi (više) samootkrivati kako bi povećali intimnost odnosa (Tolstedt i Stokes, 1984). Osim što se pokazalo da su pojedinci osjetljivi na odbacivanje skloniji manjem samootkrivanju koje otežava razvoj intimnosti u vezi, sudeći prema nalazima istraživanja, čini se da negativnost samootkrivanja ima sličnu funkciju. Primjerice, istraživanje Tolstedt i Stokesa (1984) pokazalo je da je valencija

samootkrivanja postajala negativnija sa smanjenjem intimnosti u romantičnoj vezi. Takav obrazac vrijedi i u kontekstu prijateljskih odnosa kao što sugerira istraživanje Chena i Nakazawe (2009) koje je utvrdilo da se s povećanjem razine relacijske intimnosti u međukulturalnim i međurasnim prijateljstvima, osim veće količine samootkrivanja, javlja i veća pozitivnost samootkrivanja. Slično tome, pokazalo se da u bračnim odnosima valencija samootkrivanja ima posebno snažan odnos s prilagodbom - osobe koje su otkrivale više pozitivnih informacija ujedno su bile one koje su se nalazile u dobro prilagođenim odnosima (Mount, 2005). Dakle, moguće je da je u odnosima osoba osjetljivih na odbacivanje češće prisutna manja razina intimnosti koja onda smanjuje vjerojatnost pozitivnog samootkrivanja. Istodobno, negativan sadržaj koji više prevladava u samootkrivanjima osjetljivih pojedinaca otežava produbljivanje intimnosti, tako da je veza između valencije i intimnosti vjerojatno recipročna. Primjerice, iako samootkrivanja prijatelja koji često zove kako bi se žalio o svom životu mogu biti duboka i količinski široka, zastupljena negativna valencija samootkrivanja u tom odnosu vjerojatno ukazuje na manju razinu intimnosti. Umjesto osjećaja veće bliskosti prema tom prijatelju, pojedinac se na kraju može osjećati depresivno i željeti izbjeći razgovore s tim prijateljem, a izbjegavanjem razgovora, tj. kontakta, intimnost u prijateljskom odnosu dodatno se narušava.

Kao što je navedeno u Murrayjevom i Holmesovom *modelu regulacije zavisnosti* (Murray, Holmes, Griffin, Bellavia i Rose, 2001; Murray, Holmes i Griffin, 2000), pojedinci koji se boje odbacivanja od intimnih drugih imaju tendenciju izbjegavanja stvaranja situacija u kojima bi se očekivano odbacivanje moglo ostvariti. S obzirom na to da razvoj veće intimnosti podrazumijeva i veći rizik i bol koju bi potencijalno odbacivanje u tom slučaju značilo, takvi pojedinci će se, primjerice u romantičnim vezama, držati emocionalno udaljenim od svojih partnera, ograničavajući sve rizike koje poduzimaju kako bi povećali intimnost što uključuje i samootkrivanje (MacDonald i Leary, 2005). Emocionalna distanciranost motivirana takvim strahom od odbacivanja narušava bliskost u odnosu (Murray, Holmes i Griffin, 2000; Murray, Holmes, MacDonald i Ellsworth, 1998) često u drugih potičući upravo ona ponašanja kojih se osoba i boji (Ayduk i sur., 1999; Murray i sur., 1996), što dovodi do eventualnog raspada odnosa (Kurdek, 1997; Karney i Bradbury, 1995).

Konačno, osim što je povezano s nižim razinama intimnosti, otkrivanje negativnih informacija o sebi utječe i na stvaranje nepovoljnog dojma kod primatelja samootkrivanja.

U istraživanju Gilbert i Horensteina (1975) pokazalo se da su osobe koje su slušale tuđe samootkrivanje procijenile privlačnost onoga koji se samootkrivao najvišim stupnjem onda kad je sadržaj samootkrivanja bio pozitivan, bez obzira na stupanj intimnosti sadržaja koji je osoba iznijela. Slično tome, i druga istraživanja su ukazala na manju razinu sviđanja osobe čije je samootkrivanje bilo negativno (Kleinke i Kahn, 1980; Dalto, Ajzen i Kaplan, 1979; Jones i Gordon, 1972). Na taj način, osobe osjetljive na odbacivanje kroz negativno samootkrivanje mogu povećati izgleda da će ih drugi negativno percipirati, a time potencijalno i odbaciti, što može stvoriti začarani krug sklonosti negativnom samootkrivanju i odbacivanju od strane drugih.

6.8. Ograničenja i doprinosi istraživanja

Za kraj, valja se osvrnuti na neka ograničenja i doprinose ovog istraživanja. Prije svega, budući da se radi o istraživanju korelacijske prirode, nije moguće donositi zaključke o uzročno-posljedičnim vezama ispitanih varijabli. Kao mogući nedostatak, mogla bi se istaknuti i zastupljenost samoizvještajnih mjera, kao i činjenica da su istraživanju, tj. popunjavanju upitnika, sudionici pristupili dobrovoljno što znači da uzorak čini specifična skupina sudionika koja je bila zainteresirana i spremna izdvojiti malo vremena za popunjavanje upitnika. Nadalje, budućim istraživanjima bilo bi zanimljivo pobliže ispitati samootkrivanje kod pojedinaca osjetljivih na odbacivanje, tj. uključiti i ostale dimenzije ove složene varijable te uzeti u obzir i osobu kojoj se pojedinac otkriva jer odnos može imati značajan utjecaj na ukupno samootkrivanje, kao i na njegove pojedine dimenzije (Ružić, 2006). S druge strane, treba spomenuti i doprinose ovog istraživanja. Prije svega, u okviru ovog istraživanja na hrvatski jezik prevedene su i adaptirane četiri skale, od kojih su, koliko je poznato, Skala osjetljivosti na socijalno spuštanje te Skala socijalnog izbjegavanja i distresa prvi put prevedene na hrvatski jezik. U slučaju osjetljivosti na socijalno spuštanje, koliko je poznato, na hrvatskom jeziku zapravo prethodno uopće nije postojao odgovarajući mjerni instrument koji bi mjerio taj konstrukt. Također, ovo istraživanje pruža neke dodatne informacije o korelatima osjetljivosti na odbacivanje čija je istraženost, posebno na ovim prostorima, još uvijek u začecima.

7. ZAKLJUČCI

1. Nisu utvrđene razlike u razini osjetljivosti na odbacivanje s obzirom na spol, mjesto studiranja, status veze i studijski program.
2. Utvrđena je značajna pozitivna povezanost između rezultata na mjeri osjetljivosti na odbacivanje i rezultata na dimenzijama osjetljivosti na socijalno spuštanje, tj. osjetljivost na odbacivanje pozitivno je povezana s višim razinama anksioznosti, ljutnje, okrivljavanja sebe i okrivljavanja drugih. Dakle, pojedinci koji su više osjetljivi na odbacivanje skloniji su višim razinama anksioznosti, ljutnje, okrivljavanja sebe i okrivljavanja drugih.
3. Utvrđena je značajna pozitivna povezanost između sklonosti osjećanja anksioznosti i okrivljavanja sebe te sklonosti osjećanja ljutnje i okrivljavanja drugih. Dakle, više razine anksioznosti bile su povezane s povećanim okrivljavanjem sebe, a više razine ljutnje bile su povezane s povećanim okrivljavanjem drugih.
4. Utvrđena je značajna pozitivna povezanost između rezultata na mjeri osjetljivosti na odbacivanje i rezultata na mjeri straha od negativne evaluacije, tj. pojedinci koji su više osjetljivi na odbacivanje imaju izraženiji strah od negativne evaluacije.
5. Utvrđena je značajna pozitivna povezanost između rezultata na mjeri osjetljivosti na odbacivanje i rezultata na mjeri socijalnog izbjegavanja, tj. pojedinci koji su više osjetljivi na odbacivanje imaju tendenciju ka višim razinama socijalnog izbjegavanja.
6. Utvrđena je značajna negativna povezanost između rezultata na mjeri osjetljivosti na odbacivanje i rezultata na dimenzijama samootkrivanja; osjetljivost na odbacivanje negativno je povezana s količinom samootkrivanja i pozitivnošću sadržaja samootkrivanja. Dakle, pojedinci koji su više osjetljivi na odbacivanje otkrivaju manju količinu informacija o sebi te su skloniji iznošenju negativnih informacija o sebi.

8. LITERATURA

- Alden, L. E. i Taylor, C. T. (2004). Interpersonal processes in social phobia. *Clinical Psychology Review*, 24(7), 857-882.
- Allan, S. i Gilbert, P. (1997). Submissive behaviour and psychopathology. *British Journal of Clinical Psychology*, 36, 467 – 488.
- Altman, I. i Taylor, D., (1973). *Social penetration: The development of interpersonal relationships*. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Asher, S. R., Rose, A. J. i Gabriel, S. W. (2001). Peer rejection in everyday life. U M. R. Leary (ur.), *Interpersonal rejection* (str. 105–142). New York: Oxford University Press.
- Asmundson, G. J. G. i Stein, M. B. (1994). Selective processing of social threat in patients with generalized social phobia: Evaluation using a dot-probe paradigm. *Journal of Anxiety Disorders*, 6, 295-303.
- Ayduk, O., Downey, G. i Kim, M. (2001). Rejection sensitivity and depressive symptoms in women. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 27, 868-877.
- Ayduk, O., Downey, G., Testa, A., Yen, Y. i Shoda, Y. (1999). Does rejection elicit hostility in rejective sensitive women? *Social Cognition*, 17, 245-271.
- Ayduk, O., Mendoza-Denton, R., Mischel, W., Downey, G., Peake, P. i Rodriguez, M. L. (2000). Regulating the interpersonal self: Strategic self-regulation for coping with rejection sensitivity. *Journal of Personality and Social Psychology*, 79, 776–792.
- Ayduk, O., Mischel, W. i Downey, G. (2002). Attentional mechanisms linking rejection to hostile reactivity: The role of “hot” vs. “cool” focus. *Psychological Science*, 13, 443-448.
- Ayduk, O., Gyruak, A. i Luerssen, A. (2008). Individual differences in the rejection–aggression link in the hot sauce paradigm: The case of rejection sensitivity. *Journal of Experimental Social Psychology*, 44, 775–782.

- Banko, M. (2012). *Povezanost dimenzija samootkrivanja s dimenzijama usamljenosti*. Neobjavljeni diplomski rad. Zagreb: Odjel za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.
- Barrell, J. J. i Jourard, S. M. (1976). Being honest with persons we like. *Journal of Individual Psychology*, 32(2), 185-193.
- Baumeister, R. F. i Leary, M. R. (1995). The need to belong: desire for interpersonal attachments as a fundamental human motivation. *Psychological Bulletin*, 117(3), 497-529.
- Baumeister, R. F., Tice, D. M. i Hutton, D. G. (1989). Self-presentation motivations and personality differences in self-esteem. *Journal of Personality*, 57, 547-579.
- Baxter, L. A. i Montgomery, B. M. (1997). *Dialectic approaches to studying personal relationships*. Mahwah: Erlbaum.
- Bayne, R., Horton, I., Merry, T. i Noyes, E. (1994). *The counsellor's handbook*. London: Chapman Hall.
- Beeri, A. i Lev-Wiesel, R. (2012). Social rejection by peers: a risk factor for psychological distress. *Child and Adolescent Mental Health*, 17(4), 216–221.
- Benn, L., Harvey, J. A., Gilbert, P. i Irons, C. (2005). Social rank, interpersonal trust and recall of parental rearing in relation to homesickness. *Personality and Individual Differences*, 38(8), 1813-1822.
- Berenson, K. R., Gyurak A., Ayduk, O., Downey G., Garner, M. J., Mogg, K., Bradley, B. P. i Pine, D. S. (2009). Rejection sensitivity and disruption of attention by social threat cues. *Journal of Research in Personality*, 43, 1064-1072.
- Bezinović, P. (1988). Percepcija osobne kompetentnosti kao dimenzija samopoimanja. Doktorska disertacija. Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.
- Blatt, S. J. i Zuroff, D. C. (1992). Interpersonal relatedness and self-definition: Two prototypes for depression. *Clinical Psychology Review*, 12, 527–562.

- Bögels, S. M. i Mansell, W. (2004). Attention processes in the maintenance and treatment of social phobia: Hypervigilance, avoidance and self-focused attention. *Clinical Psychology Review*, 24(7), 827-856.
- Boldero, J., Hulbert, C. A., Bloom, L. i Salinger, J. (2009). Rejection sensitivity and negative self-beliefs as mediators of associations between the number of borderline personality disorder features and self-reported adult attachment. *Personality and Mental Health*, 3(4), 248 – 262.
- Bowlby, J. (1980). *Loss: sadness & depression. Attachment and loss (vol. 3)*. London: Hogarth Press.
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and loss: Vol 1. Attachment*. New York: Basic Books.
- Boyce, P. i Parker, G. (1989). Development of a scale to measure interpersonal sensitivity. *Australian & New Zealand Journal of Psychiatry*, 23, 341–351.
- Brendgen, M., Vitaro, F., Tremblay, R. E. i Wanner, B. (2002). Parent and peer effects on delinquency-related violence and dating violence: A test of two mediational models. *Social Development*, 11(2), 225-244.
- Brookings, J. B., Zembar, M. J. i Hochstetler, G. M. (2003). An interpersonal circumplex/five-factor analysis of the Rejection Sensitivity Questionnaire. *Personality and Individual Differences*, 34, 449-461.
- Brozovich, F. i Heimberg, R. (2011). The relationship of post-event processing to self-evaluation of performance in social anxiety. *Behavior Therapy*, 42, 224-235.
- Butler, J. C., Doherty, M. S. i Potter, R. M. (2007). Social antecedents and consequences of interpersonal rejection sensitivity. *Personality and Individual Differences*, 43(6), 1376-1385.
- Cacioppo, J. T., Berntson, G. G., Sheridan, J. F. i McClintock, M. K. (2000). Multilevel integrative analyses of human behavior: social neuroscience and the complementing nature of social and biological approaches. *Psychological Bulletin*, 126(6), 829-43.
- Callaghan, S. i Joseph, S. (1995). Self-concept and peer victimization among school children. *Personality and Individual Differences*, 18, 161-163.

- Chen, Y. W. i Nakazawa, M. (2009). Influences of culture on self-disclosure as relationally situated in intercultural and interracial friendships from a social penetration perspective. *Journal of Intercultural Communication Research*, 38, 77-98.
- Clark, D. M. (2001). A Cognitive perspective on social phobia. U W. R. Crozier i L. E. Alden (ur.), *International handbook of social anxiety: Concepts, research and interventions relating to the self and shyness* (str. 405–430). Chichester: John Wiley & Sons.
- Clark, D. M. i Wells, A. (1995). A cognitive model of social phobia. U R. G. Heimberg, M. R. Liebowitz, D. A. Hope i F. R. Schneier (ur.), *Social phobia: Diagnosis, assessment and treatment* (str. 69–93). New York: Guilford Press.
- Craig, W. M. (1998). The relationship among bullying, victimization, depression, anxiety, and aggression in elementary school children. *Personality and Individual Differences*, 24, 123-130.
- Cozby, P. C. (1973). Self disclosure: A literature review. *Psychological Bulletin*, 79, 73-91.
- Dalto, C. A., Ajzen, I. i Kaplan, K. (1979). Self-disclosure and attraction: Effects of intimacy and desirability on beliefs and attitudes. *Journal of Research in Personality*, 13(2), 127-138.
- Davidson, J., Zisook, S., Giller, E. i Helms, M. (1989). Symptoms of interpersonal sensitivity in depression. *Comprehensive Psychiatry*, 30, 357–368.
- DePaulo, B. M., Epstein, J. A. i Lemay, C. S. (1990). Responses of the socially anxious to the prospect of interpersonal evaluation. *Journal of Personality*, 58, 623-640.
- Derlega, V. J. i Chaikin, A. L. (1975). *Sharing intimacy: What we reveal to others and why*. Englewood Cliffs: Prentice-Hall.
- Derlega, V. J. i Grzelak, J. (1979). Appropriateness of self-disclosure. U G. J. Chelune (ur.), *Origins, patterns and implications of openness in interpersonal relationships* (str. 151-176). San Francisco: Jossey-Bass.
- Derlega, V. J., Metts, S., Petronio, S. i Margulis, S. T. (1993). *Self-disclosure*. Newbury Park, CA: Sage.

- DeVito, J. A. (1983). *The interpersonal communication book*. New York: Harper and Row Publishers.
- Downey, G., Bonica, C. i Rincón, C. (1999). Rejection sensitivity and adolescent romantic relationships. U W. Furman, B. B. Brown i C. Feiring (ur.), *The development of romantic relationships in adolescence* (str. 148-174). New York, NY: Cambridge University Press.
- Downey, G. i Feldman, S. (1996). Implications of rejection sensitivity for intimate relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 70(6), 1327-1343.
- Downey, G., Feldman, S. i Ayduk, O. (2000). Rejection sensitivity and male violence in romantic relationships. *Personal Relationships*, 7, 45-61.
- Downey, G., Freitas, A. L., Michaelis, B. i Khouri, H. (1998). The self-fulfilling prophecy in close relationships: rejection sensitivity and rejection by romantic partners. *Journal of Personality and Social Psychology*, 75(2), 545-560.
- Downey, G., Khouri, H. i Feldman, S. (1997). Early interpersonal trauma and later adjustment: The mediational role of rejection sensitivity. U D. Cicchetti i S. Toth (ur.), *Rochester symposium on developmental psychology: Vol. 8. Developmental perspectives on trauma: Theory, research, and intervention* (str. 85-114). Rochester, NY: University of Rochester Press.
- Duke, D., Krishnan, M., Faith, M. i Storch, E. A. (2006). The psychometric properties of the brief fear of negative evaluation scale. *Journal of Anxiety Disorders*, 20(6), 807-817.
- Eckhardt, C. I., Barbour, K. A. i Stuart, G. L. (1997). Anger and hostility in maritally violent men: Conceptual distinctions, measurement issues, and literature review. *Clinical Psychology Review*, 17, 333- 358.
- Erdost, T. (2004). *Trust and self-disclosure in the context of computer mediated communication*. Neobjavljeni diplomski rad. Ankara: Odsjek za psihologiju Bliskoistočnog tehničkog sveučilišta.
- Erin, E. H. i Ferris, A. L. (2015). Predictors of honesty, intent, and valence of Facebook self-disclosure. *Computers in Human Behavior*, 50, 456–464.

- Feldman, S. i Downey, G. (1994). Rejection sensitivity as a mediator of the impact of childhood exposure to family violence on adult attachment behavior. *Developmental Psychopathology*, 6, 231–47.
- Fisher, D. V. (1984). A conceptual analysis of self-disclosure. *Journal for the Theory of Social Behaviour*, 14(3), 277–296.
- Flett, G. L., Besser, A. i Hewitt, P. L. (2014). Perfectionism and interpersonal orientations in depression: an analysis of validation seeking and rejection sensitivity in a community sample of young adults. *Psychiatry Interpersonal & Biological Processes*, 77(1), 67-85.
- Galassi, J. P. i Galassi M. D. (1979). Modification of heterosocial skill deficits. U A. S. Bellack i M. Hersen (ur.), *Research and practice in social skills training* (str. 319-354). New York: Plenum.
- Geist, C. R i Hamrick, T. J. (1983). Social avoidance and distress: its relationship to self-confidence, and needs for affiliation, change, dominance, and deference. *Journal of clinical psychology*, 39(5), 727-30.
- Gilbert, P. (1998). What is shame? Some core issues and controversies. U P. Gilbert i B. Andrews (ur.), *Shame: Interpersonal behavior, psychopathology and culture* (str. 3–36). New York: Oxford University Press.
- Gilbert, P. (1992). *Depression: The Evolution of Powerlessness*. New York: Guilford Press.
- Gilbert, P. (1989). *Human Nature and Suffering*. Hove: Lawrence Erlbaum Associates.
- Gilbert, P., Allan, S. i Goss, K. (1996). Parental representations, shame interpersonal problems and vulnerability to psychopathology. *Clinical Psychology and Psychotherapy*, 3, 23 – 34.
- Gilbert, S. J. i Horenstein, D. (1975). The communication of self-disclosure: Level versus valence. *Human Communication Research*, 1(4), 316 – 322.
- Gilbert, P., Irons, C., Olsen, K., Gilbert, J. i McEwan, K. (2006). Interpersonal sensitivities: Their links to mood, anger and gender. *Psychology and Psychotherapy: Theory, Research and Practice*, 79, 37–51.

- Gilbert, P. i Meyer, C. (2005). Fear of negative evaluation and the development of eating psychopathology: a longitudinal study among nonclinical women. *The International Journal of Eating Disorder*, 37(4), 307-312.
- Gilbert, P. i Miles, J. N. V. (2000). Sensitivity to social put-down: it's relationship to perceptions of social rank, shame, social anxiety, depression, anger and self-other blame. *Personality and Individual Differences*, 29, 757-774.
- Ginsberg, G., La Greca, A. M. i Silverman, W. S. (1998). Social anxiety in children with anxiety disorders: Relation with social and emotional functioning. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 26, 175–185.
- Gray, J. A. i McNaughton, N. (2000). *The neuropsychology of anxiety: An enquiry into the functions of the septo-hippocampal system*. New York: Oxford University Press.
- Greene, K., Derlega, V. J. i Mathews, A. (2006). *The Cambridge Handbook of Personal Relationships*. New York: Cambridge University Press.
- Greene, K., Derlega, V. J., Yep, G. A. i Petronio, S. (2003). *Privacy and disclosure of HIV in interpersonal relationships: A sourcebook for researchs and practitioners*. Mahwah: Erlbaum.
- Greene, K. i Serovich, J. M. (1996). Appropriateness of disclosure of HIV testing information: The perspective of PLWAs. *Journal of Applied Communication Research*, 24, 50-65.
- Gupta, M. (2008). Functional links between intimate partner violence and animal abuse: Personality features and representations of aggression. *Society & Animals*, 16, 223-242.
- Hafen, C. A., Spilker, A., Chango, J., Marston, E. S. i Allen, J. P. (2014). To accept or reject? The impact of adolescent rejection sensitivity on early adult romantic relationships. *Journal of Research on Adolescence*, 24(1), 55-64.
- Harb, G. C., Heimberg, R. G., Fresco, D. M., Schneier, F. R. i Leibowitz, M. R. (2002). The psychometric properties of the interpersonal sensitivity measure in social anxiety disorder. *Behavior Research and Therapy*, 40, 961–979.

- Harper, M. S., Dickson, J. W. i Welsh, D. P. (2006). Self silencing and rejection sensitivity in adolescent romantic relationships. *Journal of Youth and Adolescence*, 35, 459–467.
- Hollenbaugh, E. E. i Ferris, A. L. (2014). Facebook self-disclosure: Examining the role of traits, social cohesion, and motives. *Computers in Human Behavior*, 30, 50-58.
- Horney, K. (1937). *The Neurotic Personality of Our Time*. New York: Norton.
- Izgiç, F., Akyüz, G., Doğan, O. i Kuğu, N. (2004). Social phobia among university students and its relation to self-esteem and body image. *Canadian Journal of Psychiatry*, 49(9), 630-634.
- Jones, W. H., Briggs, S. R. i Smith, T. G. (1986). Shyness: Conceptualization and measurement. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51(3), 629-639.
- Jones, E. E. i Gordon, E. M. (1972). Timing of self-disclosure and its effects on personal attraction. *Journal of Personality and Social Psychology*, 24(3), 358-365.
- Jourard, S. M. (1971). *Self-disclosure: An experimental analysis of the transparent self*. New York: Wiley-Interscience.
- June, E. M. (2013). *Blending in at the cost of losing oneself: the cyclical relationship between social anxiety, self-disclosure, and self-uncertainty*. Neobjavljena doktorska disertacija. Waterloo: Odjel za psihologiju Sveučilišta u Waterloo.
- Karney, B. R. i Bradbury, T. N. (1995). The longitudinal course of marital quality and stability: A review of theory, method, and research. *Psychological Bulletin*, 118, 3–34.
- Kashdan, T. B. (2007). New perspectives on social anxiety: Addressing the positive spectrum of human functioning. *Association for Behavioral and Cognitive Therapies*, 4, 1-4.
- Kelliher, J. L. (2013). *Personality, rejection sensitivity and perceptions of social support adequacy as predictors of college students' depressive symptoms*. Neobjavljeni diplomski rad. Cullowhee: Odjel za psihologiju Sveučilišta u Zapadnoj Karolini.
- Kelly, A. E. (2002). *The psychology of secrets*. New York: Kluwer Academic/Plenum.

- Keltner, D. i Haidt, J. (1999). Social functions of emotions at four levels of analysis. *Cognition and Emotion, 13*, 505-521.
- Kelvin, P. (1977). Predictability, power and vulnerability in interpersonal attraction. U S. Duck (ur.), *Theory and practice in interpersonal attraction* (str. 355-378). Academic Press: New York.
- Kessler, R. C, Chiu, W. T., Demler, O. i Walters, E. E. (2005). Prevalence, severity, and comorbidity of twelve-month DSM-IV disorders in the National Comorbidity Survey Replication (NCS-R). *Archives of General Psychiatry, 62*(6), 617-627.
- Khoshkam, S., Bahrami, F., Ahmadi, S. A., Fatehizadea, M. i Eternadi, O. (2012). Attachment style and rejection sensitivity: The mediating effect of self-esteem and worry among Iranian college students. *Europe's Journal of Psychology, 8*(3), 363-374.
- Kingsep, P., Nathan, F. i Castle, D. (2003). Cognitive behavioural group treatment for social anxiety in schizophrenia. *Schizophrenia Research, 63*(2), 121-129.
- Kinoshita, Y., Kingdon, D., Kinoshita, K., Kinoshita, Y., Saka, K., Arisue, Y., Dayson, D. Nakaaki, S., Fukuda, K., Yoshida, K., Harris, S. i Furukawa, T. A. (2010). Fear of negative evaluation is associated with delusional ideation in non-clinical population and patients with schizophrenia. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology Journal, 46*, 703–710.
- Kleinke, C. L. i Kahn, M. L. (1980). Perceptions of self-disclosers: Effects of sex and physical attractiveness. *Journal of Personality, 48*(2), 190–205.
- Kley, H., Tuschen-Caffier, B. i Heinrichs, N. (2012). Safety behaviors, self-focused attention and negative thinking in children with social anxiety disorder, socially anxious and non-anxious children. *Journal of Behavior Therapy and Experimental Psychiatry, 43*(1), 548-55.
- Kline, R. B. (2005). *Principles and practice of structural equation modeling*. New York: The Guilford Press.
- Kocovski, N. L. i Endler, N. S. (2000). Self-regulation: social anxiety and depression. *Journal of Applied Biobehavioral Research, 5*(1), 80-91.

- Komadina, T., Juretić, J. i Živčić-Bećirević, I. (2013). Uloga socijalne anksioznosti, samootvaranja i doživljavanja pozitivnih emocija u objašnjenju kvalitete prijateljskih odnosa kod studenata. *Psihologijske teme*, 22(1), 51-68.
- Kosović, M. (2015). *Povezanost osobina ličnosti i osjetljivosti na odbacivanje*. Neobjavljeni diplomski rad. Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.
- Kowalski, R. M. (2000). "I was only kidding!": Victims' and perpetrators' perceptions of teasing. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 26(2), 231-241.
- Kowalski, R. M. i Brown, K. (1994). Psychosocial barriers to cervical cancer screening: Effects of self-presentation and social evaluation. *Journal of Applied Social Psychology*, 24, 941-958.
- Kozjak, G. (2005). *Korelati usamljenosti kod srednjoškolaca*. Neobjavljeni diplomski rad. Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.
- Krueger, E. A. (2008). *Rejection sensitivity in dysphoric college students: Accounting for daily changes in dysphoric and anxious symptoms, hostility, and reassurance seeking*. Neobjavljena disertacija. Wyoming: Odjel za psihologiju Sveučilišta u Wyomingu.
- Kumar, G., Athilakshmi, R., Maharishi, R. i Maya, R. (2015). Relationship between fear of negative evaluation and anxiety. *The International Journal of Indian Psychology*, 3(6), 74-80.
- Kurdek, L. A. (1997). Adjustment to relationship dissolution in gay, lesbian, and heterosexual partners. *Personal Relationships*, 4(2), 145-161.
- La Greca, A. M., Dandes, S. K., Wick, P., Shaw, K. i Stone, W. L. (1988). Development of the social anxiety scale for children: Reliability and concurrent validity. *Journal of Clinical Child Psychology*, 17, 84-91.
- La Greca, A. M. i Stone, W. L. (1993). Social Anxiety Scale for Children-Revised: Factor structure and concurrent validity. *Journal of Clinical Child Psychology*, 22, 17-27.

- Landauer, D. B. (2014). *Depression, negative self-disclosure, and the response of others on Facebook*. Neobjavljena doktorska disertacija. Grand Forks: Odjel za psihologiju Sveučilišta Sjeverne Dakote.
- Larkin, J. E. i Pines, H. A. (2003). Gender and risk in public performances. *Sex Roles, 49*, 197-210.
- Leary, M. R. (2001). *Interpersonal Rejection*. New York: Oxford University Press.
- Leary, M. R. (1983). A brief version of the Fear of Negative Evaluation Scale. *Personality and Social Psychology Bulletin, 9*, 371-376.
- Leary, M. R., Haupt, A. L. i Strausser, K. S. i Chokel, J. T. (1998). Calibrating the sociometer: The relationship between interpersonal appraisals and the state self-esteem. *Journal of Personality and Social Psychology, 74*, 1290–1299.
- Leary, M. R. i Hoyle, R. H. (2009). *Handbook of individual differences in social behavior*. New York: Guilford Press.
- Leary, M. R., Knight, P. D. i Johnson, K. A. (1987). Social anxiety and dyadic conversation: A verbal response analysis. *Journal of Social and Clinical Psychology, 5*, 34-50.
- Ledley, D. R., Storch, E. A., Coles, M. E., Heimberg, R., G., Moser, J. i Bravata, E. A. (2006). The relationship between childhood teasing and later interpersonal functioning. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment, 28*(1), 33-40.
- Leung, L. (2002). Loneliness, self-disclosure, and ICQ (“i seek you”). *Cyber Psychology & Behavior, 5*(3), 241-251.
- Levy, S. R., Ayduk, O. i Downey, G. (2001). The role of rejection sensitivity in people’s relationships with significant others and valued social groups. U M. Leary (ur.), *Interpersonal rejection* (str. 251–289). New York: Oxford University Press.
- Liebowitz, M. R., Gorman, J. M., Fyer, A. J. i Klein, D. F. (1985). Social phobia: review of a neglected anxiety disorder. *Archives of General Psychiatry, 42*, 729-736.
- London, B., Downey, G., Bonica, C. i Paltin, I. (2007). Social causes and consequences of rejection sensitivity. *Journal of Research on Adolescence, 17*(3), 481-506.

- Lundh, L. G. i Sperling, M. (2002). Social anxiety and the post-event processing of socially distressing events. *Cognitive Behaviour Therapy*, 31(3), 129-134.
- MacDonald, G. i Leary, M. R. (2005). Why does social exclusion hurt? The relationship between social and physical pain. *Psychological Bulletin*, 131(2), 202–223.
- Martin, M. M. i Anderson, C. M. (1995). The father-young adult relationship: Interpersonal motives, self-disclosure, and satisfaction. *Communication Quarterly*, 43, 119-130.
- Maslow, A. H. (1968). *Toward a Psychology of Being*. New York: D. Van Nostrand Company.
- McDougall, P., Hymel, S., Vaillancourt, T. i Mercer, L. (2001). The consequences of childhood rejection. U M. R. Leary (ur.), *Interpersonal rejection* (str. 213–247). New York, NY: Oxford University Press.
- McLachlan, J., Zimmer-Gembeck, M. J. i McGregor, L. (2010). Rejection sensitivity in childhood and early adolescence: Peer rejection and protective effects of parents and friends. *Journal of Relationships Research*, 1, 31–40.
- Mellin, A. E. (2008). Rejection sensitivity and college student depression: findings and implications for counseling. *Journal of College Counseling*, 11(1), 32–41.
- Miers, A. C., Blöte, A. W., Heyne, D. A. i Westenberg, P. M. (2014). Developmental pathways of social avoidance across adolescence: The role of social anxiety and negative cognition. *Journal of Anxiety Disorders*, 28(8), 787-794.
- Mikulincer, M. i Nachshon, O. (1991). Attachment styles and patterns of self-disclosure. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61, 321-332.
- Miller, R. S. (2001). Embarrassment and social phobia: Distant cousins or close kin? U S. G. Hofmann i P. M. DiBartolo (ur.), *From Social anxiety to social phobia: Multiple perspectives* (str. 65-85). Boston: Allyn & Bacon.
- Miller, R. S. (1995). On the nature of embarrassability: Shyness, social evaluation, and social skill. *Journal of Personality*, 63, 315-339.

- Mischel, W. (1973). Toward a cognitive social learning reconceptualization of personality. *Psychological Review*, 80(4), 252-283.
- Mount, M. K. (2005). *Exploring the role of self-disclosure and playfulness in adult attachment relationships*. Neobjavljena doktorska disertacija. College Park: Odjel za psihologiju sveučilišta u Marylandu.
- Muraven, M. i Baumeister, R. F. (2000). Self-regulation and depletion of limited resources: Does self-control resemble a muscle? *Psychological Bulletin*, 126, 247-259.
- Murray, S. L., Holmes, J. G. i Griffin, D. W. (2000). Self-esteem and the quest for felt security: how perceived regard regulates attachment processes. *Journal of Personality and Social Psychology*, 78(3), 478-498.
- Murray, S. L., Holmes, J. G. i Griffin, D. W. (1996). The self-fulfilling nature of positive illusions in romantic relationships: Love is not blind, but prescient. *Journal of Personality and Social Psychology*, 71, 1155–1180.
- Murray, S. L., Holmes, J. G., Griffin, D. W., Bellavia, G. i Rose, P. (2001). The mismeasure of love: How self-doubt contaminates relationship beliefs. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 27, 423–436.
- Murray, S. L., Holmes, J. G., MacDonald, G. i Ellsworth, P. (1998). Through the looking glass darkly? When self-doubts turn into relationship insecurities. *Journal of Personality and Social Psychology*, 75, 1459–1480.
- Musgrove, E. L. (2010). *Investigating rejection sensitivity: an exploration of intrapersonal and interpersonal factors*. Neobjavljena doktorska disertacija. Melbourne: Odjel za psihologiju Australskog katoličkog sveučilišta u Melbournu.
- Neary, A. i Joseph, S. (1994). Peer victimization and its relationship to self-concept and depression among school children. *Personality and Individual Differences*, 16, 183-186.
- O'Connor, L. E., Berry, J. W., Weiss, J. i Gilbert P. (2002). Guilt, fear, submission, and empathy in depression. *Journal of Affective Disorders*, 71(1), 19-27.
- Olweus, D. (1993). *Bullying at school: What we know and what we can do*. Malden, MA: Blackwell Publishing,

- Omarzu, J. (2000). A disclosure decision model: Determining how and when individuals will self-disclose. *Personality and Social Psychology Review*, 4, 174-185.
- Otani, K., Suzuki, A., Matsumoto, Y., Shibuya, N., Sadahiro, R. i Enokido, M. (2014). Correlations of interpersonal sensitivity with negative working models of the self and other: Evidence for link with attachment insecurity. *Annals of General Psychiatry*, 13(1), 1-9.
- Parker, G., Roy, K., Hadzi-Pavlovic, D. i Pedic, F. (1992). Psychotic (delusional) depression: a meta-analysis of physical treatments. *Journal of affective disorders*, 24(1), 17-24.
- Patterson, M. L. i Strauss, M. E. (1972). An examination of the discriminant validity of the social-avoidance and distress scale. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 39, 169.
- Pearson, J. C. i Spitzberg, B. H. (1990). *Interpersonal Communication: Concepts, Components, and Contexts (2nd ed.)*. Dubuque: Brown.
- Pennebaker, J. W. (1997). Writing about emotional experiences as a therapeutic process. *Psychological Science*, 8(3), 162-166.
- Peterson, C., Maier, S. F. i Seligman, M. E. P. (1993). *Learned helplessness: A theory for the age of personal control*. New York: Oxford University Press.
- Petronio, S. (2002). *Boundaries of privacy: Dialectics of disclosure*. Albany: State University of New York Press.
- Philippot, P. i Douilliez, C. (2005). Social phobics do not misinterpret facial expression of emotion. *Behaviour Research and Therapy*, 43(5), 639-652.
- Post, A. L., Wittmaier, B. C. i Radin, M. E. (1978). Self-disclosure as a function of state and trait anxiety. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 46(1), 12-19.
- Prisbell, M. (1997). Dating, social avoidance and distress. *Psychological Reports*, 81, 463-466.
- Purdie, V. i Downey, G. (2000). Rejection sensitivity and adolescent girls' vulnerability to relationship difficulties. *Child Maltreatment*, 5, 338-349.

- Rachman, S., Gruter-Andrew, J. i Shafran, R. (2000). Post-event processing in social anxiety. *Behaviour Research and Therapy*, 38, 611–617.
- Radovanović, N. i Glavak, R. (2003). Povezanost straha od negativne evaluacije sa samopoimanjem i socijalnom percepcijom kod adolescenata. *Društvena istraživanja*, 12(6), 1123-1139.
- Rapee, R. M. i Heimberg, R. G. (1997). A cognitive-behavioural model of anxiety in social phobia. *Behaviour Research and Therapy*, 35, 741-756.
- Rawlins, W. (1983). Openness as problematic in ongoing friendships: Two conversational dilemmas. *Communication Monographs*, 50, 1-13.
- Reiss, S. (1991). Expectancy model of fear, anxiety, and panic. *Clinical Psychology Review*, 11, 141–153.
- Reiss, S. i McNally, R. J. (1985). Expectancy model of fear. U S. Reiss i R. R. Bootzin (ur.), *Theoretical issues in behavior therapy* (str. 107–121). San Diego, CA: Academic Press.
- Richards, T. A. (2001). *The least understood anxiety disorder*, preuzeto 9. 1. 2016. s <http://anxietynetwork.com/content/least-understood-anxiety-disorder>.
- Robillard, L. (2009). *Rejection sensitivity, information processing deficits, attachment style and empathic accuracy in violent relationships*. Neobjavljena doktorska disertacija. Queensland: Odjel za psihologiju Sveučilišta u Queenslandu.
- Robinson, J. P., Shaver, P. R. i Wrightsman, L. S. (1991). *Measures of personality and social psychological attitudes, 1st Edition*. San Diego: Academic Press.
- Rodebaugh, T. L. i Chambless, D. L. (2002). The effects of video feedback on self-perception of performance: A replication and extension. *Cognitive Therapy and Research*, 26, 629–644
- Rodebaugh, T. L., Woods, C. M., Thissen, D. M., Heimberg, R. G., Chambless, D. L. i Rapee, R. M. (2004). More information from fewer questions: The factor structure

- and item properties of the original and brief fear of negative evaluation scale. *Psychological Assessment*, 16, 169-181.
- Romero-Canyas, R., Anderson, V. T., Reddy, K. S. i Downey, G. (2009). Rejection sensitivity. U M. R. Levy i R. H. Hoyle (ur.), *Handbook of Individual Differences in Social Behavior* (str. 466-479). New York: Guilford Press.
- Romero-Canyas, R. i Downey, G. (2005). Processing dynamics of rejection sensitivity. U K. Williams, J. Forgas i W. Von Hippel (ur.), *The social outcast: Ostracism. Social exclusion, rejection and bullying* (str. 1331-1351). New York: Psychological Press.
- Rosenbach, C. (2013). *Rejection sensitivity*. Neobjavljena doktorska disertacija. Berlin: Odjel za psihologiju Sveučilišta u Berlinu.
- Roth, D., Coles, M. i Heimberg, R. G. (2002). The relationship between memories for childhood teasing and anxiety and depression in adulthood. *Journal of Anxiety Disorders*, 16, 151–166.
- Roth, D., Storch, E. A., Coles, M., Heimberg, R. G., Jason, M. i Bravata, E. A. (2006). The relationship between childhood teasing and later interpersonal functioning. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 28(1), 33-40.
- Rudolph, K. D. i Conley, C. S. (2005). The socioemotional costs and benefits of social-evaluative concerns: Do girls care too much? *Journal of Personality*, 73, 115-137.
- Ružić, V. (2006). *Odnos dimenzija privrženosti i samootkrivanja u različitim vrstama bliskih veza u odrasloj dobi*. Neobjavljeni diplomski rad. Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.
- Sandstrom, M. J., Cillessen, A. H. N. i Eisenhower, A. (2003). Children's Appraisal of Peer Rejection Experiences: Impact on Social and Emotional Adjustment. *Social Development*, 12(4), 530–550.
- Schlenker, B. R. i Leary, M. R. (1982). Social anxiety and self-presentation: A conceptualization and model. *Psychological Bulletin*, 92, 641-669.
- Schwarzer, C. (1986). *Two studies of anxiety*. Neobjavljeni diplomski rad. Dusseldorf: Odjel za psihologiju Sveučilišta u Dusseldorfu.

- Sohn, E. (2012). The effects of rejection sensitivity, social anxiety and self-disclosure on intimacy in the romantic relationships among college students. *Korea Journal of Counseling, 13*(3), 1083 – 1099.
- Steel, J. L. (1991). Interpersonal correlates of trust and self-disclosure. *Psychological Reports, 68*, 1319-1320.
- Stein, M. B., Jang, K. L. i Livesley, W. J. (2002). Heritability of social anxiety-related concerns and personality characteristics: a twin study. *The Journal of Nervous and Mental Disease, 190*(4), 219-224.
- Stopa, L. i Clark, D. M. (1993). Cognitive processes in social phobia. *Behaviour Research and Therapy, 31*(3), 255-267.
- Storch, E. A., Brassard, M. R. i Masia-Warner, C. L. (2003). The relationship of peer victimization to social anxiety and loneliness in adolescence, *Child Study Journal, 33*(1), 1-19.
- Storch, E. A., Masia-Warner, C. i Brassard, M. R. (2004). The relationship of peer victimization to social anxiety and loneliness in adolescence. *Child Study Journal, 33*, 1-18.
- Storch, E. A., Zelman, E., Sweeney, M., Danner, G. i Dove, S. (2002). Overt and relational victimization and psychosocial adjustment in minority preadolescents. *Child Study Journal, 32*(2), 73-80.
- Tangney, J. P. (1996). Conceptual and methodological issues in the assessment of shame and guilt. *Behaviour Research and Therapy, 34*, 241 – 754.
- Tangney, J. P. (1995). Shame and guilt in interpersonal relationships. U J. P. Tangney i K. W. Fischer (ur.), *Self-Conscious Emotions: The Psychology of Shame, Guilt, Embarrassment and Pride* (str. 114 – 139). New York: Guilford Press.
- Tangney, J. P., Hill-Barlow, D., Wagner, P. E., Marschall, D. E., Borenstein, J. K., Sanftner, J., Mor, T. i Gramzow, R. (1996). Assessing individual differences in constructive versus destructive responses to anger across the lifespan. *Journal of Personality and Social Psychology, 70*, 780-796.

- Tardy, C. H. i Dindia, K. (1997). Self-disclosure. U O. Hargie (ur.), *The handbook of communication skills*. London: Routledge.
- Tavoli, A., Melyani, M., Bakhtiari, M., Hossein Ghaedi, G. i Montazeri, A. (2009). The brief fear of negative evaluation scale (BFNE): translation and validation study of the Iranian version. *BioMed Central Psychiatry*, 9, 42.
- Tedeschi, J. T. i Felson, R. B. (1994). *Violence, aggression and coercive actions*. Washington, DC: APA.
- Tolstedt, B. E. i Stokes, J. P (1984). Self-disclosure, intimacy, and the depenetration process. *Journal of Personality and Social Psychology*, 46(1), 84-90.
- Turk, C. L., Heimberg, R. G. i Magee, L. (2008). *Clinical handbook of psychological disorders: A step-by-step treatment manual*. New York: Guilford Press.
- Varnali, K. i Toker, A. (2015). Self-disclosure on social networking sites. *Social Behavior and Personality*, 43, 1, 1-14.
- Vassilopoulos, S. P. (2005). Social anxiety and the vigilance-avoidance pattern of attentional processing. *Behavioral and Cognitive Psychotherapy*, 33, 13-24.
- Vukić, M. i Ćubela Adorić, V. (2016). *Faktorska struktura i pouzdanost Modificiranog upitnika osjetljivosti na odbacivanje*. Priopćenje na skupu Četvrti sarajevski dani psihologije, Sarajevo, 21. – 23. 04. 2016.
- Walters, K. S. i Inderbitzen, H. M. (1998). Social anxiety and peer relations among adolescents: Testing a psychobiological model. *Journal of Anxiety Disorders*, 12, 183–198.
- Wang, J., Nansel, T. R. i Iannotti, R. J. (2011). Cyber and traditional bullying: Differential association with depression. *Journal of Adolescent Health*, 48(4), 415-417.
- Watson, D. i Friend, R. (1969). Measurement of social-evaluative anxiety. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 33, 448-457.
- Watson, J. i Nesdaie, D. (2012). Rejection sensitivity, social withdrawal, and loneliness in young adults. *Journal of Applied Social Psychology*, 42(8), 1984–2005.

- Watson, D., Weber, K., Assenheimer, J. S., Clark, L. A., Strauss, M. E. i McCormick, R. A. (1995). Testing a tripartite model: Evaluating the convergent and discriminant validity of anxiety and depression symptom scales. *Journal of Abnormal Psychology, 104*(1), 3-14.
- Weeks, A. (2011). *The harsh sting of rejection: rejection sensitivity, attachment styles, autobiographical memory, and why some feel the sting more than others*. Diplomski rad. New London: Odjel za psihologiju Koledža u Connecticutu.
- Weeks, J. W., Heimberg, R. G, Fresco, D. M, Hart, T. A, Turk, C. L. i Schneier, F. R. (2005). Empirical validation and psychometric evaluation of the Brief Fear of Negative Evaluation Scale in patients with social anxiety disorder. *Psychological Assessment, 17*(2), 179-190.
- Wells, A., Clark, D. M., Salkovskis, P., Ludgate, J., Hackmann, A. i Gelder, M. (1995). Social phobia: the role of in-situation safety behaviours in maintaining anxiety and negative beliefs. *Behavior Therapy, 26*, 153–161.
- Wheless, L. R. (1978). A follow-up study of the relationships among trust, disclosure, and interpersonal solidarity. *Human Communication Research, 4*, 143-157.
- Wheless, L. R. i Grotz, J. (1976). Conceptualization and measurement of reported self-disclosure. *Human Communication Research, 2*, 338-346.
- Wheless, L. R., Nesser, K. i McCroskey, J. C. (1986). The relationships of self disclosure and disclosiveness to high and low communication apprehension. *Communication Research Reports, 3*, 129-134.
- Williams, K. D. (2001). *Ostracism: The power of silence*. New York: Guilford.
- Williams, K. C., Falkum, E. i Martinsen, E. W. (2015). Fear of negative evaluation, avoidance and mental distress among hearing-impaired employees. *Rehabilitation Psychology, 60*(1), 51–58.
- Yamakawa, I., Muranaka, M. i Sakamoto, S. (2015). Validity and reliability of the interpersonal sensitivity/privileged self scale: solving a new type of depression. *Psychology, 6*, 1013-1021.

- Zimmer-Gembeck, M. J. i Nesdale, D. (2013). Anxious and angry rejection sensitivity, social withdrawal, and retribution in high and low ambiguous situations. *Journal of Personality, 81*(1), 29-38.
- Zimmer-Gembeck, M. J., Trevaskis, S., Nesdale, D., Downey, G. D. (2014). Relational victimization, loneliness and depressive symptoms: indirect associations via self and peer reports of rejection sensitivity. *Journal of Youth and Adolescence, 43*(4), 568–582.
- Zlomke, K., Jeter, K. i Cook, N. (2016). Recalled childhood teasing in relation to adult rejection and evaluation sensitivity. *Personality and Individual Differences, 89*, 129-133.

9. PRILOZI

Prilog 1: Rezultati eksploratornih faktorskih analiza korištenih mjernih instrumenata

Tablica 9 Rezultati eksploratorne faktorske analize Upitnika osjetljivosti na odbacivanje (N=167)

čestice	faktor 1
Pitate nekoga iz Vaše grupe da Vam posudi svoje bilješke.	-.57
Tražite od roditelja savjet oko odluke za prijavu na program za razmjenu studenata Erasmus.	-.31
Tražite od roditelja novac da pokrijete svoje dodatne troškove.	-.47
Prilazite bliskom prijatelju/ici kako biste razgovarali s njim/om, nakon što ste napravili ili rekli nešto što ga/ju je ozbiljno uznemirilo.	-.62
Nakon ozbiljne svađe nazovete svog dečka/djevojku i kažete mu/joj da biste se željeli naći s njim/om.	-.60
Pitate prijatelja/icu bi li Vam mogao/la posuditi nešto što Vam treba.	-.64
Tražite od prijatelja/ice da Vam učini veliku uslugu.	-.63
Na zabavi zapazite neku osobu na drugoj strani prostorije te joj pridete i pitate je bi li plesala s Vama.	-.60
U prolazu sretnete dvoje poznanika koji se odjednom počnu smijati.	-.61
Vaš prijatelj/ica je odselio/la u drugi grad i stekao/la novo društvo.	-.64
Tijekom grupne rasprave iznesete svoje stajalište.	-.66
Zamolite starijeg, iskusnijeg kolegu/icu bi li mogao/la izdvojiti malo vremena i pomoći Vam s dijelom gradiva s kojim imate teškoća.	-.72
karakteristični korijen	4.29
% varijance	36 %

Tablica 10 Rezultati eksploratorne faktorske analize subskale anksioznosti na Skali socijalnog spuštanja (N=167)

čestice	faktor 1
Da Vas netko kritizira.	-.69
Da Vas netko osramoti pred drugima.	-.76
Da Vas netko naziva pogrdnim imenom, npr. glupanom/glupačom.	-.67
Da netko naglašava Vaše loše osobine.	-.78
Da Vas netko gleda s prijezirom.	-.70
Da Vas netko nadmaši.	-.53
Da Vaše mišljenje bude odbačeno kao beznačajno.	-.69
Da drugi reagiraju kritikom na ono što ste rekli.	-.72
Da se na Vas gleda kao na nekog tko je inferioran.	-.75
Da Vam se kaže da 'niste dovoljno dobri'.	-.79
Da Vas drugi ogovaraju 'iza leđa'.	-.67
Da Vas netko pokušava prikazati slabim ili glupim.	-.81
Da se drugi šale na Vaš račun.	-.65
Da se prema Vama ne postupa s poštovanjem.	-.75
Da se netko okomio na Vaše mane ili pogreške.	-.81
Da drugi misle da ste naporni.	-.71
Da Vam se kaže da ono što ste napravili nije dovoljno dobro.	-.69
Da Vas netko ismijava pred drugima.	-.85
Da netko negativno komentira Vaš izgled.	-.79
karakteristični korijen	1.14
% varijance	53%

Tablica 11 Rezultati eksploratorne faktorske analize (metoda zajedničkih faktora uz varimax rotaciju) subskale ljutnje na Skali socijalnog spuštanja (N=167)

čestice	faktor	
	1	2
Da Vas netko kritizira.	.34	.58
Da Vas netko osramoti pred drugima.	.68	.31
Da Vas netko naziva pogrdnim imenom, npr. glupanom/glupačom.	.67	.27
Da netko naglašava Vaše loše osobine.	.58	.46
Da Vas netko gleda s prijezirom.	.39	.42
Da Vas netko nadmaši.	.07	.68
Da Vaše mišljenje bude odbačeno kao beznačajno.	.40	.52
Da drugi reagiraju kritikom na ono što ste rekli.	.32	.63
Da se na Vas gleda kao na nekog tko je inferioran.	.50	.39
Da Vam se kaže da 'niste dovoljno dobri'.	.55	.50
Da Vas drugi ogovaraju 'iza leđa'.	.54	.27
Da Vas netko pokušava prikazati slabim ili glupim.	.76	.22
Da se drugi šale na Vaš račun.	.23	.59
Da se prema Vama ne postupa s poštovanjem.	.76	.15
Da se netko okomio na Vaše mane ili pogreške.	.65	.43
Da drugi misle da ste naporni.	.30	.61
Da Vam se kaže da ono što ste napravili nije dovoljno dobro.	.27	.65
Da Vas netko ismijava pred drugima.	.78	.31
Da netko negativno komentira Vaš izgled.	.48	.57
karakteristični korijen	5.26	4.31
% varijance	28%	23%

Tablica 12 Rezultati eksploratorne faktorske analize (metoda zajedničkih faktora uz varimax rotaciju) subskale okrivljavanja sebe na Skali socijalnog spuštanja (N=167)

čestice	faktor	
	1	2
Da Vas netko kritizira.	.29	.58
Da Vas netko osramoti pred drugima.	.70	.30
Da Vas netko naziva pogrdnim imenom, npr. glupanom/glupačom.	.69	.24
Da netko naglašava Vaše loše osobine.	.54	.43
Da Vas netko gleda s prijezirom.	.66	.14
Da Vas netko nadmaši.	.16	.66
Da Vaše mišljenje bude odbačeno kao beznačajno.	.49	.54
Da drugi reagiraju kritikom na ono što ste rekli.	.25	.60
Da se na Vas gleda kao na nekog tko je inferioran.	.52	.49
Da Vam se kaže da 'niste dovoljno dobri'.	.29	.79
Da Vas drugi ogovaraju 'iza leđa'.	.69	.27
Da Vas netko pokušava prikazati slabim ili glupim.	.73	.35
Da se drugi šale na Vaš račun.	.46	.26
Da se prema Vama ne postupa s poštovanjem.	.64	.32
Da se netko okomio na Vaše mane ili pogreške.	.63	.49
Da drugi misle da ste naporni.	.30	.72
Da Vam se kaže da ono što ste napravili nije dovoljno dobro.	.27	.68
Da Vas netko ismijava pred drugima.	.74	.27
Da netko negativno komentira Vaš izgled.	.41	.47
karakteristični korijen	5.38	4.52
% varijance	28%	24%

Tablica 13 Rezultati eksploratorne faktorske analize (metoda zajedničkih faktora uz varimax rotaciju) subskale okrivljanja drugih na Skali socijalnog spuštanja (N=167)

čestice	faktor	
	1	2
Da Vas netko kritizira.	.48	.38
Da Vas netko osramoti pred drugima.	.79	.31
Da Vas netko naziva pogrdnim imenom, npr. glupanom/glupačom.	.82	.16
Da netko naglašava Vaše loše osobine.	.74	.40
Da Vas netko gleda s prijezirom. .	.73	.27
Da Vas netko nadmaši.	.05	.62
Da Vaše mišljenje bude odbačeno kao beznačajno.	.48	.51
Da drugi reagiraju kritikom na ono što ste rekli.	.23	.68
Da se na Vas gleda kao na nekog tko je inferioran.	.54	.34
Da Vam se kaže da 'niste dovoljno dobri'.	.48	.59
Da Vas drugi ogovaraju 'iza leđa'.	.71	.32
Da Vas netko pokušava prikazati slabim ili glupim.	.81	.22
Da se drugi šale na Vaš račun.	.29	.55
Da se prema Vama ne postupa s poštovanjem.	.73	.23
Da se netko okomio na Vaše mane ili pogreške.	.61	.38
Da drugi misle da ste naporni.	.41	.58
Da Vam se kaže da ono što ste napravili nije dovoljno dobro.	.28	.67
Da Vas netko ismijava pred drugima.	.77	.28
Da netko negativno komentira Vaš izgled.	.59	.35
karakteristični korijen	6.74	3.72
% varijance	35%	20%

Tablica 14 Rezultati eksploratorne faktorske analize Kratke skale straha od negativne evaluacije (N=167)

čestice	faktor 1
Brine me što će drugi ljudi misliti o meni, čak i onda kad znam da je to nebitno.	-.76
Čak i kad drugi imaju nepovoljan dojam o meni, to me ne brine.*	-.28
Često se bojim da će drugi ljudi primijetiti moje mane.	-.78
Rijetko me brine kakav dojam ostavljam na druge.*	-.47
Često se pribojavam da će drugi prema meni reagirati neodobrovanjem.	-.77
Strah me da će mi drugi naći neku zamjerku ili me kritizirati.	-.78
Ne zamaram se time što drugi ljudi misle o meni.*	-.48
Kad razgovaram s nekim, brine me što on/a misli o meni.	-.76
Obično me brine dojam koji ostavljam na druge.	-.79
Kad znam da me netko prosuđuje, to malo utječe na mene.*	-.32
Ponekad mi se čini da me previše brine mišljenje drugih o meni.	-.83
Često se brinem da ću nešto krivo reći ili napraviti.	-.76
karakteristični korijen	5.47
% varijance	46%

Napomena: * - čestice koje su obrnuto kodirane

Tablica 15 Rezultati eksploratorne faktorske analize (metoda zajedničkih faktora uz varimax rotaciju) Skale socijalnog izbjegavanja i distresa (N=167)

čestice	faktor		
	1	2	3
Osjećam se opušteno čak i u nepoznatom društvu. *	.77	.20	.22
Čak i kad su oko mene osobe koje su mi strane, lako se opustim. *	.77	.27	.21
Društvo drugih ljudi često me čini nervoznim/om.	.23	.22	.73
U društvu drugih obično se osjećam smireno i ugodno. *	.18	.34	.56
Obično sam opušten/a kad razgovaram s osobama drugog spola. *	.35	.09	.47
U društvu u kojem su prisutni pripadnici oba spola često se osjećam nervozno ili napeto.	.11	.23	.57
U društvu drugih koje ne poznajem dobro obično se osjećam nervozno.	.65	.09	.38
Kad sam u grupi ljudi obično sam opušten/a. *	.34	.26	.51
Obično se osjećam nelagodno kad sam u grupi ljudi koje ne poznajem.	.80	.09	.27
Kad nekog tek upoznam, obično sam opušten/a. *	.64	.14	.31
Kad me netko predstavlja drugim ljudima, osjećam se napeto i nervozno.	.36	.21	.39
Često sam napet kad sam u grupi ljudi.	.40	.11	.70
Nije mi teško opustiti se u društvu drugih ljudi. *	.41	.25	.42
Rijetko sam opušten/a u velikoj skupini ljudi.	.47	.28	.47
Nastojim izbjegavati situacije koje od mene zahtijevaju da budem društven/a.	.20	.53	.43
Nemam neku posebnu želju da izbjegnem druge ljude. *	.02	.37	.44
Nastojim izbjegavati razgovor s ljudima koje ne poznajem dobro.	.27	.45	.31
Ako mi se pruži prilika da upoznam nove ljude, obično je iskoristim. *	.23	.57	.27
Često se želim maknuti dalje od ljudi.	.01	.48	.40
I kad je prostorija puna nepoznatih ljudi, ja bez problema ulazim u nju. *	.58	-.00	.02
Radije bih izbjegao/la prići i pridružiti se velikoj skupini ljudi.	.51	.32	.13
Kad netko tko mi je nadređen želi razgovarati sa mnom, nije mi problem razgovarati s njim/om. *	.20	-.02	.38
Sklon/a sam povlačiti se od drugih ljudi.	.11	.51	.48
Nije mi problem razgovarati s ljudima na zabavama i sličnim okupljanjima. *	.33	.38	.41
Često smišljam izgovore da se ne družim s drugima.	.01	.49	.27
Ponekad preuzimam odgovornost da druge ljude međusobno upoznam. *	.18	.51	-.01
Nastojim izbjeći sudjelovanje u formalnim društvenim događajima.	.03	.52	.14
Obično odem na svako druženje na koje imam priliku otići. *	.17	.55	-.02
karakteristični korijen	4.66	3.40	4.47
% varijance	17%	12%	16%

Napomena: * - čestice koje su obrnuto kodirane

Tablica 16 Rezultati eksploratorne faktorske analize čestica subskale količine samootkrivanja kod Skale samootkrivanja (N=167)

čestice	faktor 1
Ne pričam često o sebi.*	-.64
Moje izjave o vlastitim osjećajima obično su kratke.*	-.67
Obično prilično dugo govorim o sebi.	-.70
Moji razgovori najkraći su onda kad govorim o sebi.*	-.64
Često pričam o sebi.	-.75
Često govorim o tome što osjećam o sebi.	-.60
Samo ponekad izražavam osobna uvjerenja i mišljenja.*	-.29
karakteristični korijen	2.76
% varijance	39%

Napomena: * - čestice koje su obrnuto kodirane

Tablica 17 Rezultati eksploratorne faktorske analize čestica Subskale pozitivnosti sadržaja samootkrivanja (N=167)

čestice	faktor 1
Obično otkrivam pozitivne stvari o sebi.	.52
O sebi općenito otkrivam više negativnih nego pozitivnih stvari.*	-.74
Obično otkrivam ono loše što mislim o sebi.*	-.70
Obično izražavam «dobre» osjećaje o sebi.	.50
Često otkrivam više nepoželjnih nego poželjnih stvari o sebi.*	-.78
Obično otkrivam negativne stvari o sebi.*	-.67
Sve u svemu, općenito otkrivam o sebi više pozitivnih nego negativnih stvari.	.53
karakteristični korijen	2.91
% varijance	42%

Napomena: * - čestice koje su obrnuto kodirane